

Éltető vizek: Hogyan alakítjuk folyóink sorsát?

Józsa János (BME Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszék)

Baranya Sándor (BME Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszék)

Verbőczyné Füstös Vivien (BME Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszék)

Kozma Zsolt (BME Vízi Közmű és Környezetmérnöki Tanszék)

Samu Andrea (WWF)

Reich Márton (Toldy Ferenc Gimnázium)

JÖVŐTERVEZŐ.BME

Sorozat a közösségi tudományról a Műegyetemen

BME – a víztudomány sodorvonalában

Józsa János

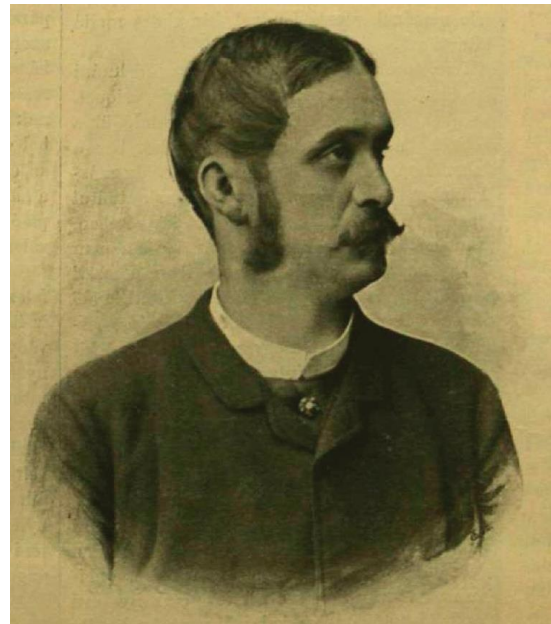
Egyetemi tanár, akadémikus

BME Vízépítési és
Vízgazdálkodási Tanszék

Vízmérnök képzés a BME-n

- 1782: Institutum Geometrico-Hydrotechnicum
- 1878: Víz(építészeti) Tanszék, első vezetője: Klimm Mihály
- BSc, MSc, PhD képzések

Oktatás

A tanszék KlimmM kutató-mérőhajója

Éltető vizek?

- Ivóvíz
- Mezőgazdaság
- Biodiverzitás
- Vízenergia
- Személy- és áruszállí
- Rekreáció
- Klímaszabályozás

Forrás: USGS

Folyami kapcsolódású kutatásaink

Pest szimulált elöntése egy 1000 évente előforduló árvíz alatt a jelenlegi védelmi kiépítés mellett

- Hidrológiai, árvízi előrejelzések

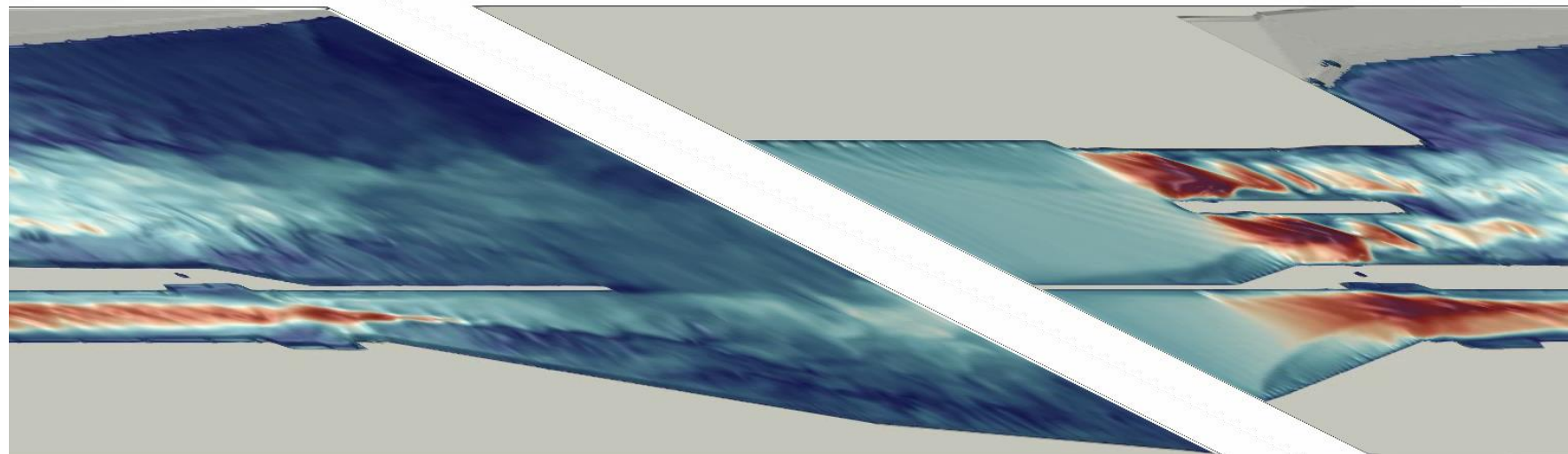
Folyami kapcsolódású kutatásaink

- Hidrológiai, árvízi előrejelzések
- Beavatkozások, Folyóhelyreállítások tervezése

Mosoni-Duna torkolati mű

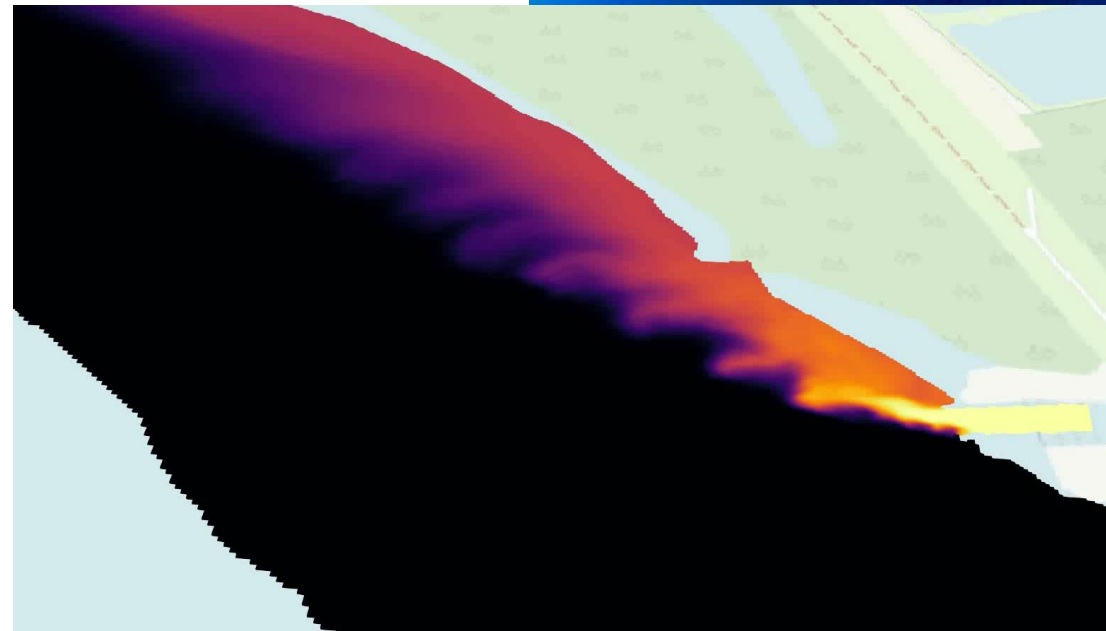
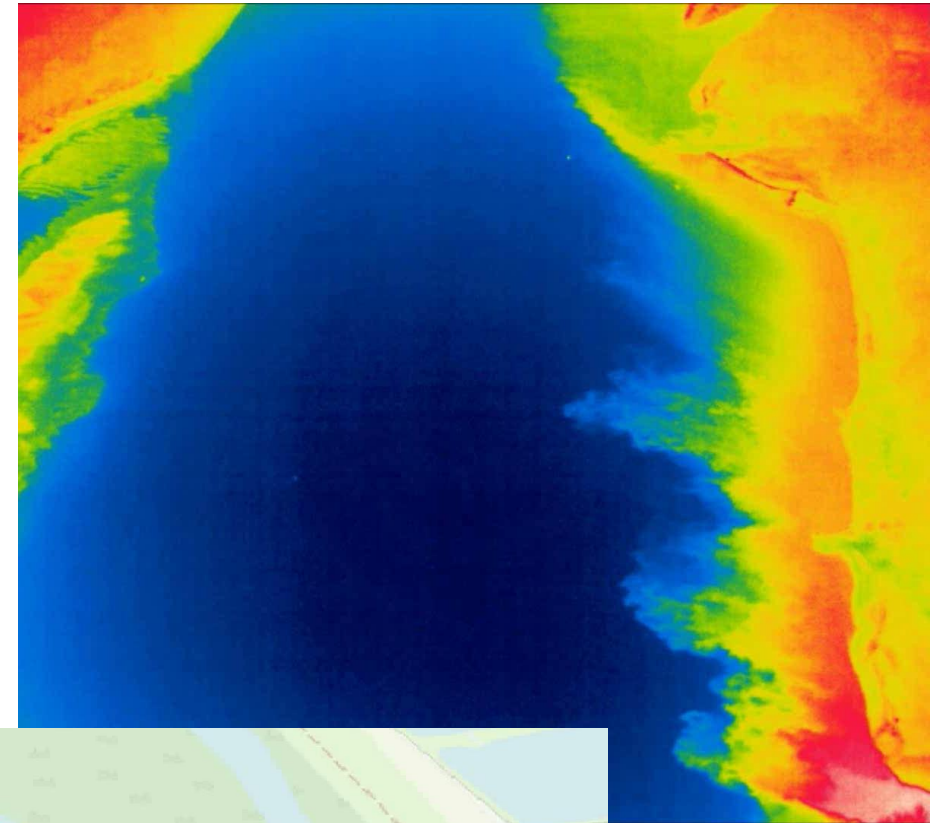
Készítette: SBS Komir Kft.

Folyami kapcsolódású kutatásaink

- Hidrológiai, árvízi előrejelzések
- Beavatkozások,
Folyóhelyreállítások tervezése
- Áramlástan és termodinamikai vizsgálatok

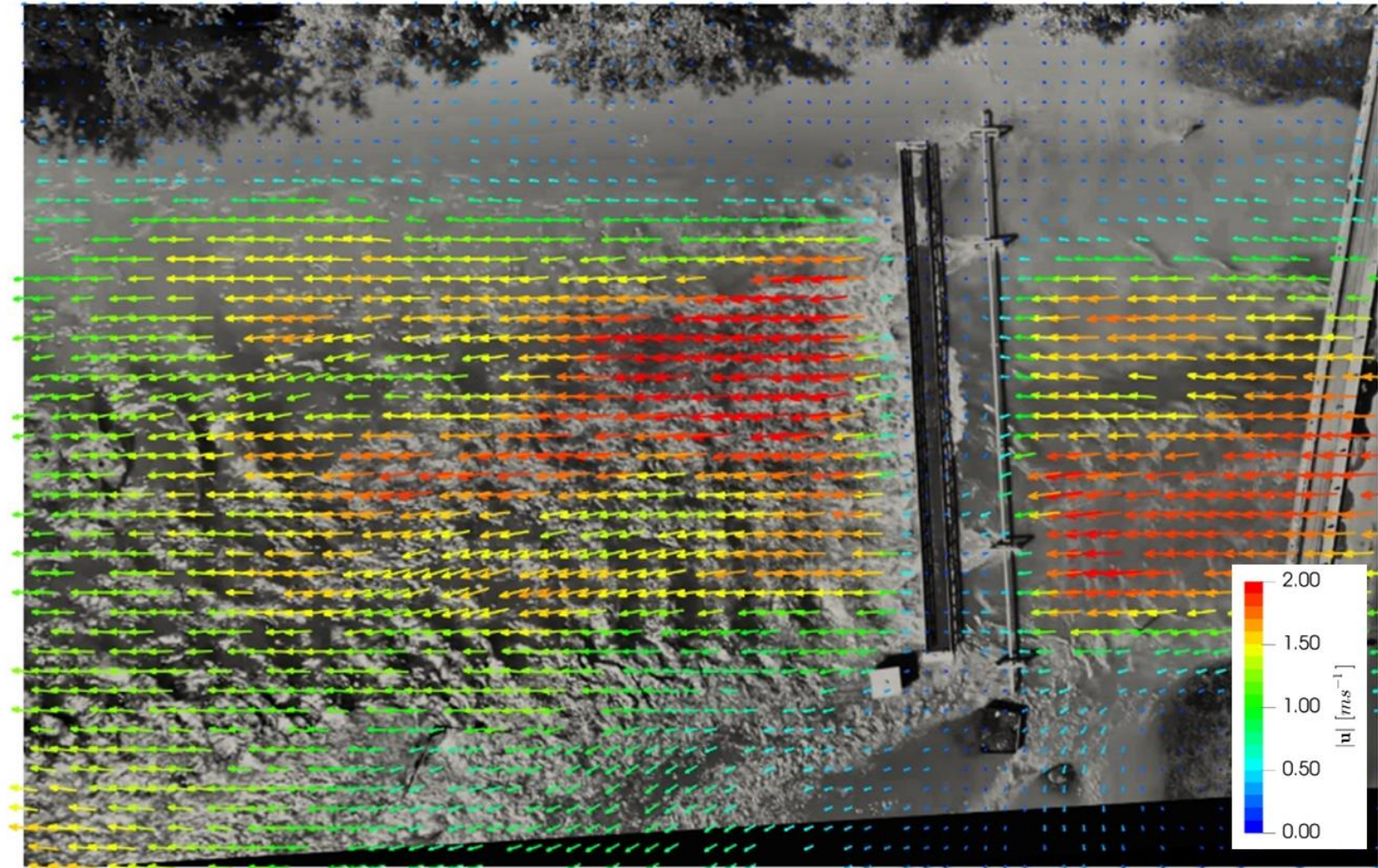
Fölmelegedett hűtővíz csóvája

Folyami kapcsolódású kutatásaink

Árvízi vízhozam mérése drón videó alapján a megáradt Rinya-patakon

- Hidrológiai, árvízi előrejelzések
- Beavatkozások, Folyóhelyreállítások tervezése
- Áramlástan és termodinamikai vizsgálatok
- **Új vizsgálati módszerek fejlesztése**

Nagyszámú hazai és nemzetközi együttműködés

VÍZTUDOMÁNYI ÉS
VÍZBIZTONSÁGI
NEMZETI LABORATÓRIUM

ReNEW

FENNTARTHATÓ
TECHNOLÓGIÁK
ALPROGRAM

MVM

Paksi
Atomerőmű

Interreg
Danube Region

Co-funded by
the European Union

DanubeSediment_Q2

Mégis mi folyik itt? – a folyógazdálkodás globális és hazai problémái

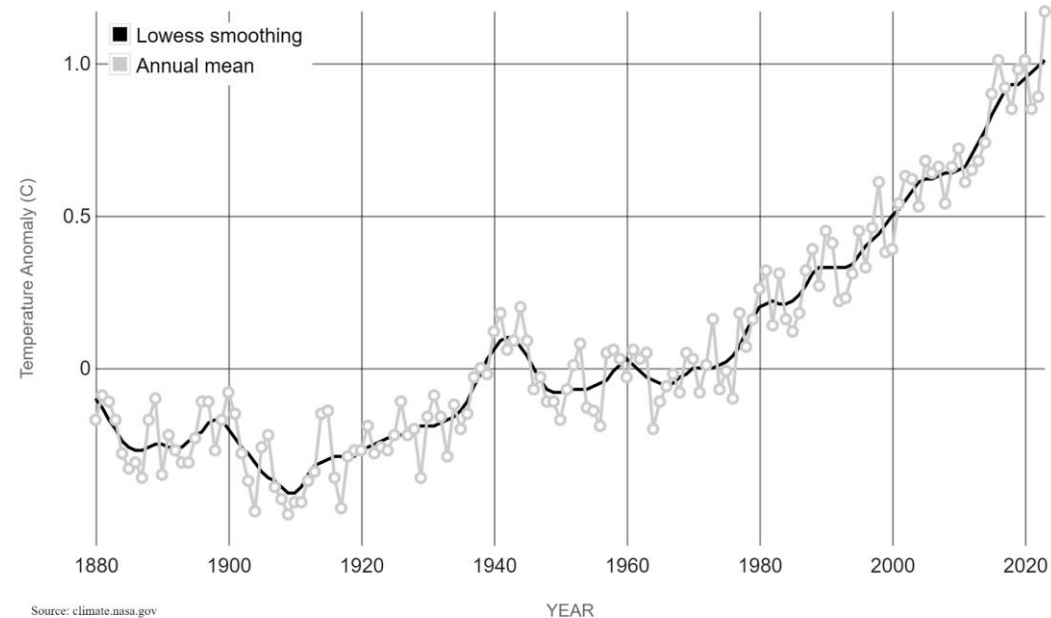
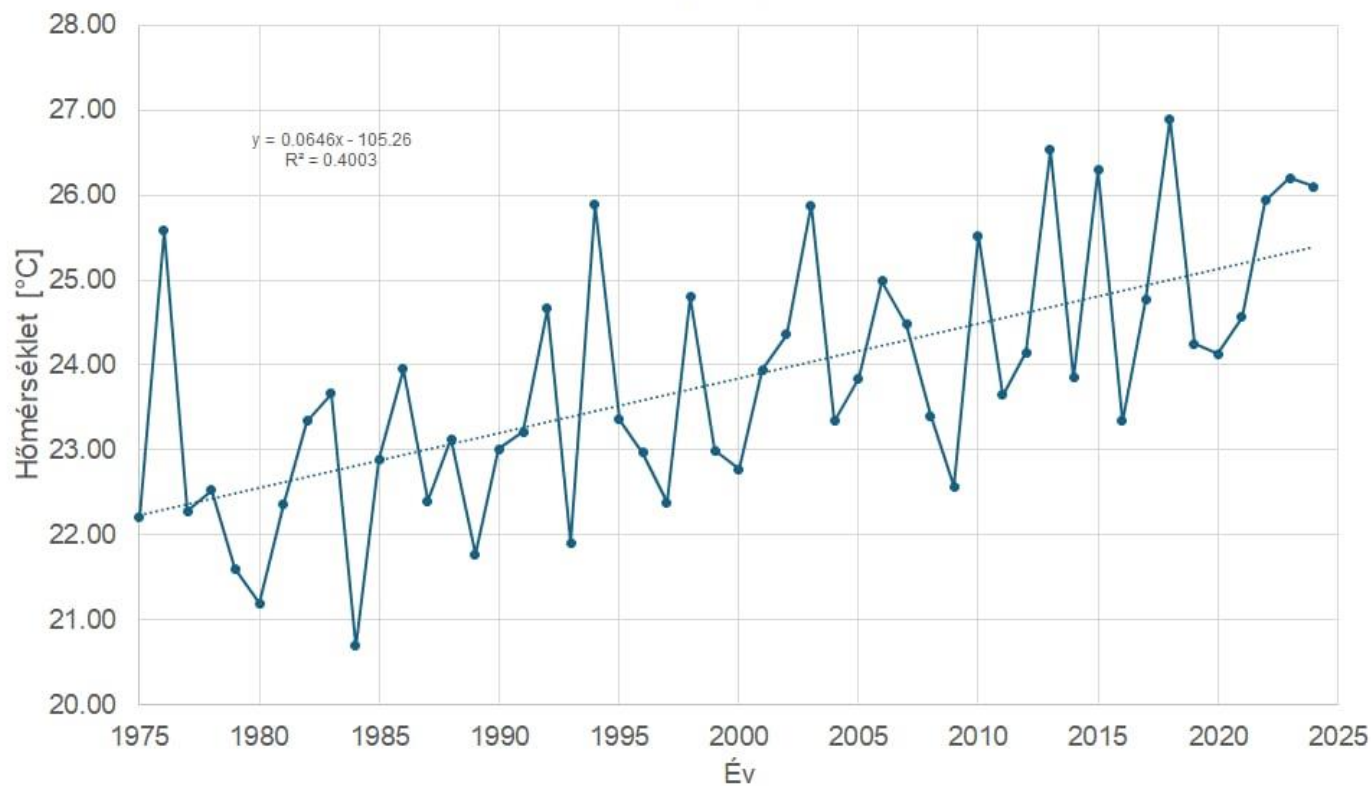
Baranya Sándor
Egyetemi docens
BME Vízépítési és
Vízgazdálkodási Tanszék

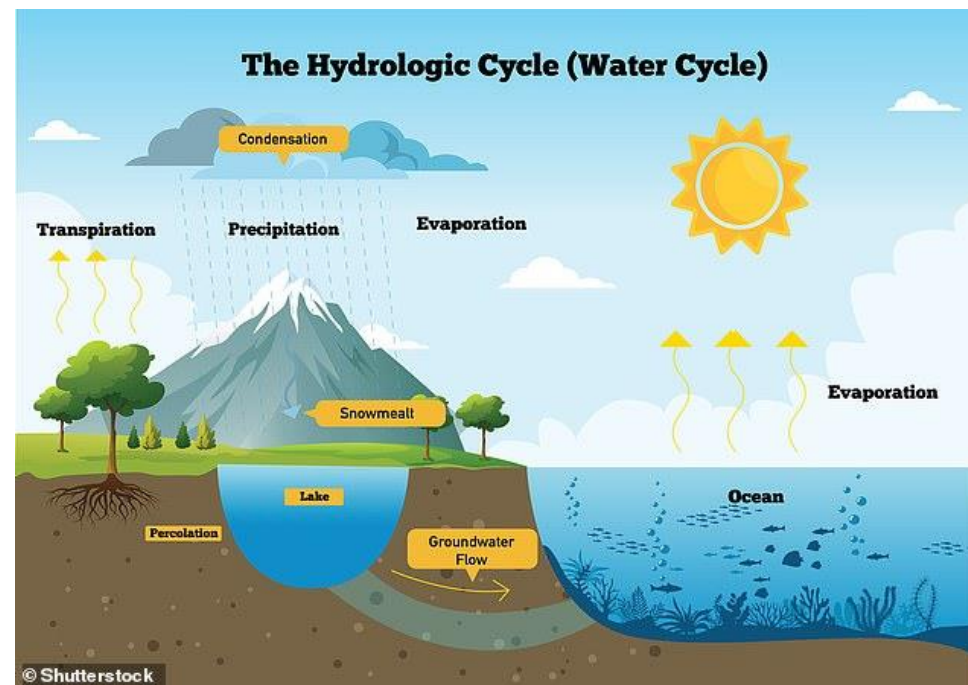
Változó éghajlat

- A víz körforgása gyorsul
- Több párolgás, több csapadék
- Szélsőségek gyakorisága nő

Éves maximális vízhőmérsékletek
Paks, Duna

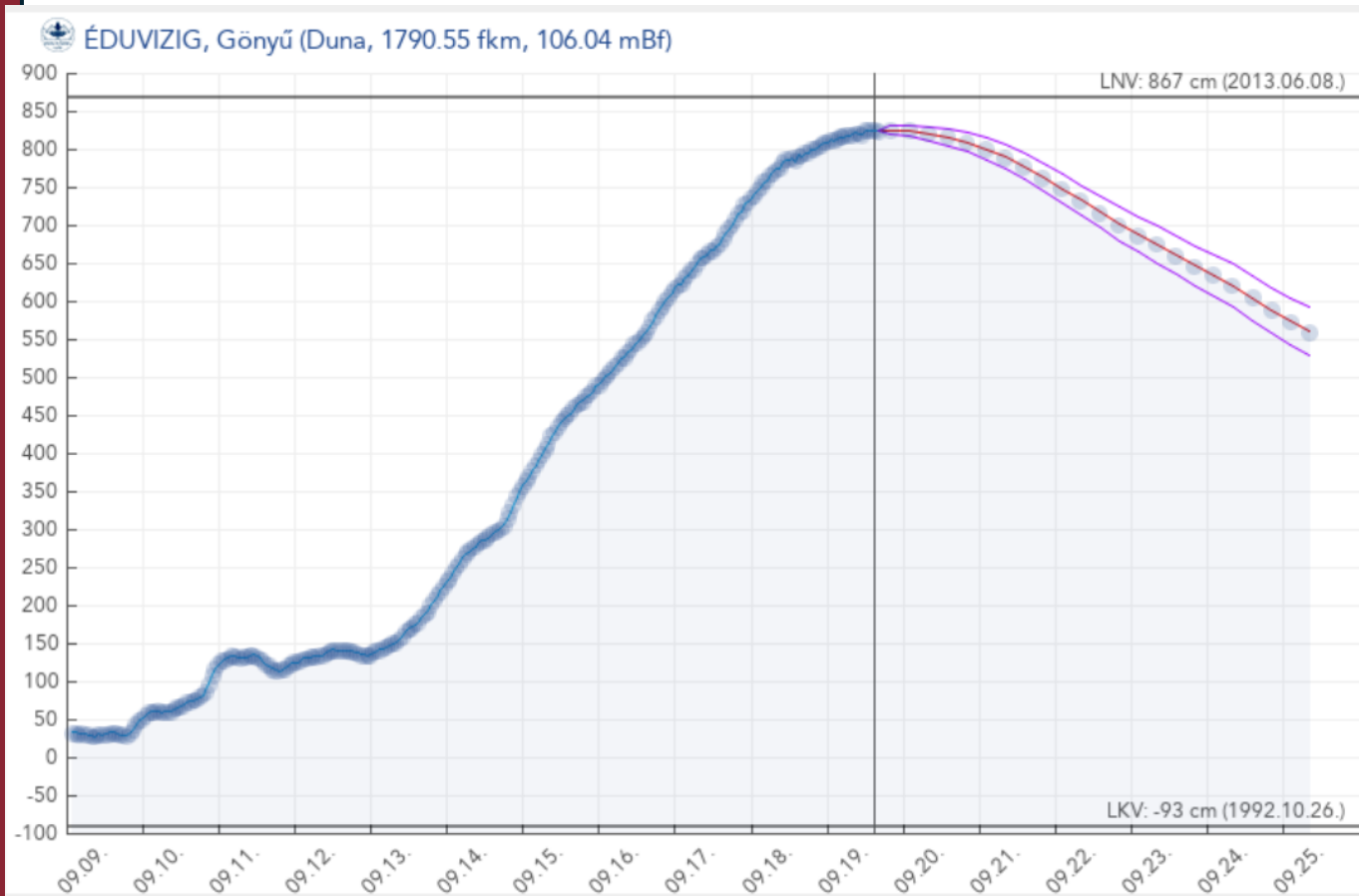

Forrás: <https://climate.nasa.gov/>

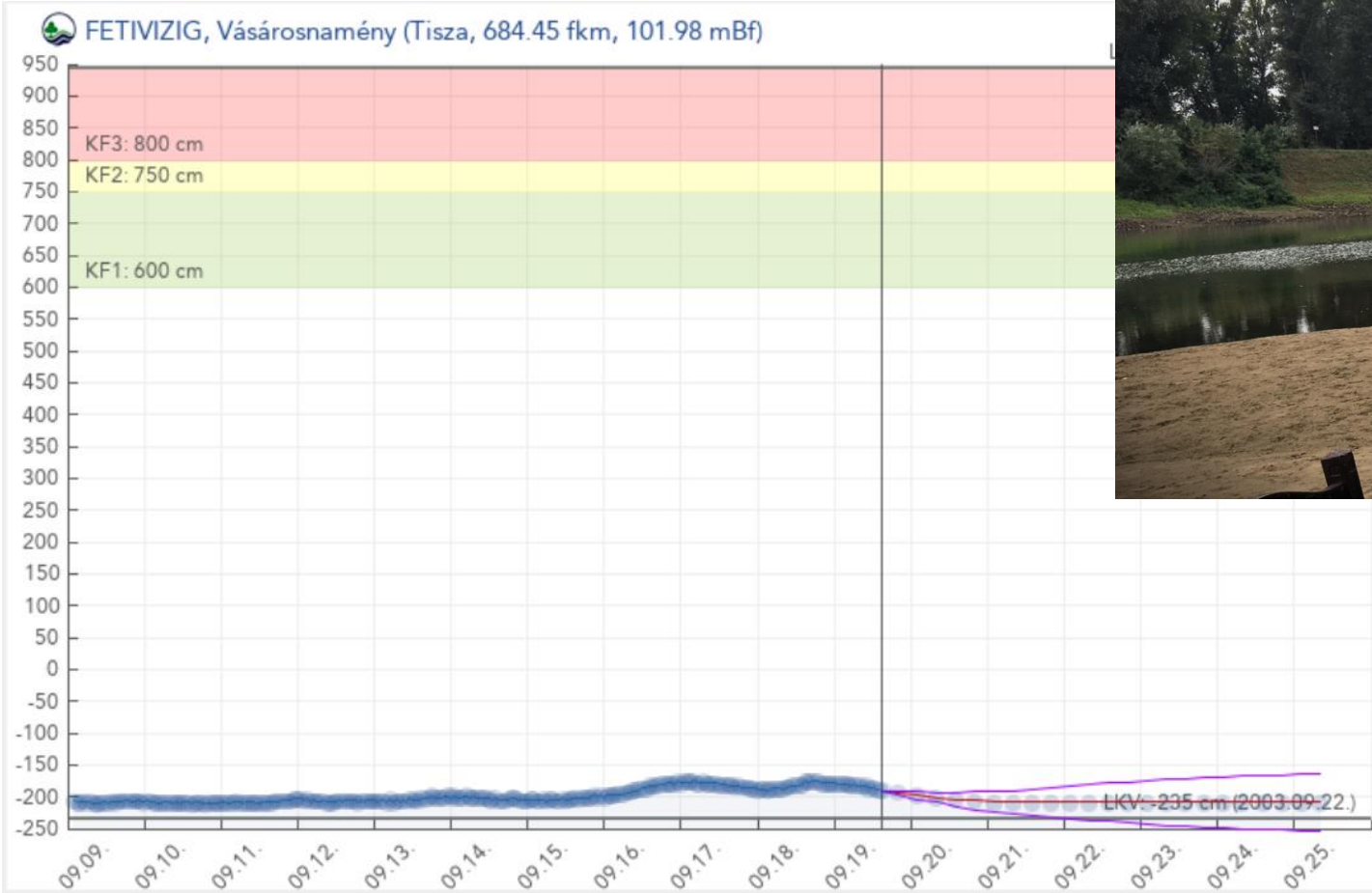
Szélsőséges vízjárási állapotok

Múlt csütörtökön (2024.09.19-én) a Dunán

Szélsőséges vízjárási állapotok

Múlt csütörtökön (2024.09.19-én) a Tiszán

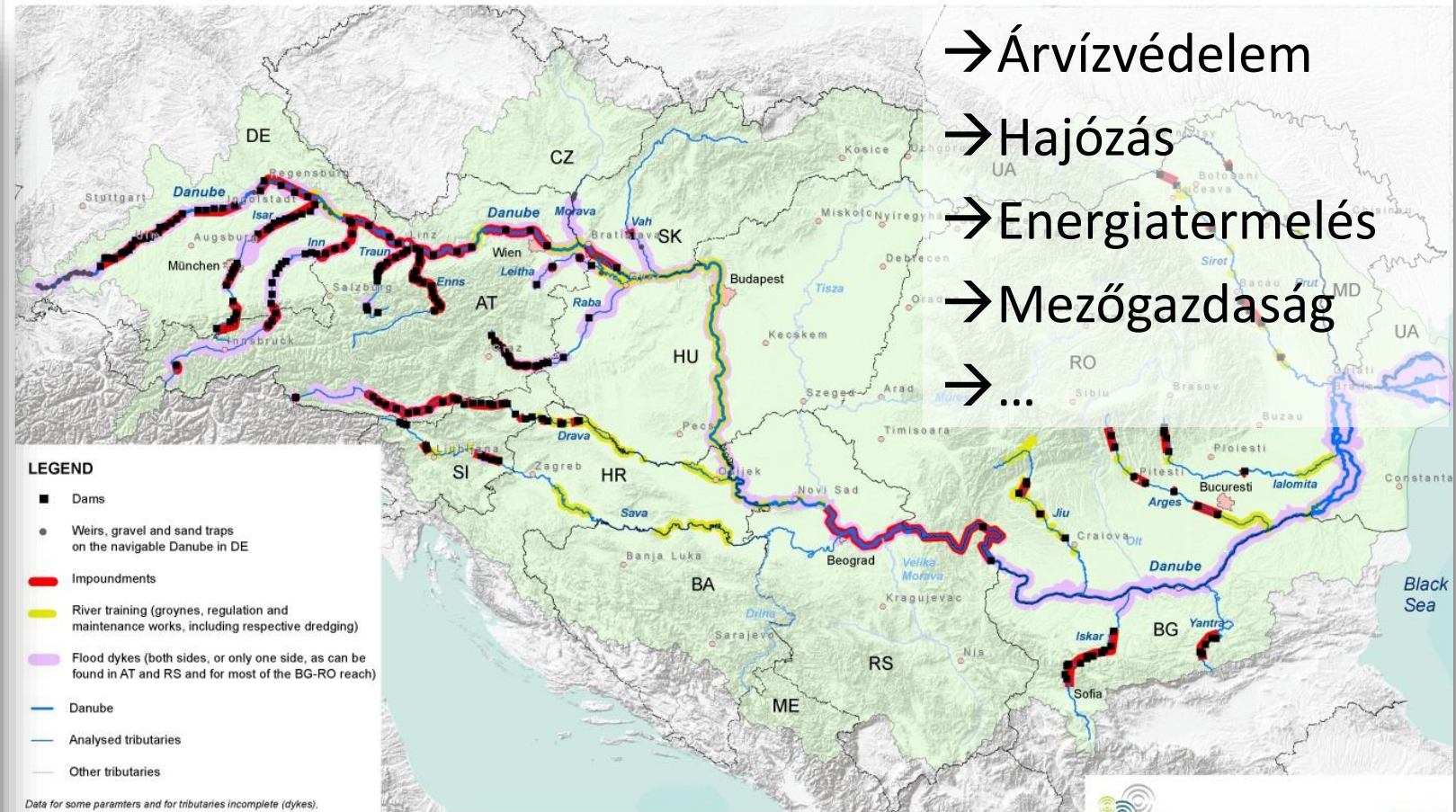
Forrás: www.qubit.hu

Forrás: www.vizugy.hu

Folyóinkat érő emberi hatások

Overall pressures related to sediment regime for Danube and selected tributaries

- Árvízvédelem
- Hajózás
- Energiatermelés
- Mezőgazdaság
- ...

LEGEND

- Dams
- Weirs, gravel and sand traps on the navigable Danube in DE
- Impoundments
- River training (groynes, regulation and maintenance works, including respective dredging)
- Flood dykes (both sides, or only one side, as can be found in AT and RS and for most of the BG-RO reach)
- Danube
- Analysed tributaries
- Other tributaries

Data for some parameters and for tributaries incomplete (dykes), original country data, as such as the definition as dam or weir rearranged for DE, AT and SI, data omitted for sluices (dams are in) and summarized for "river training", adding two reaches, one in DE (Straubing-Vilshofen) and Bala branch entrance for RO. No visualisation of commercial dredging due to limited data.

0 50 100 200 Kilometers

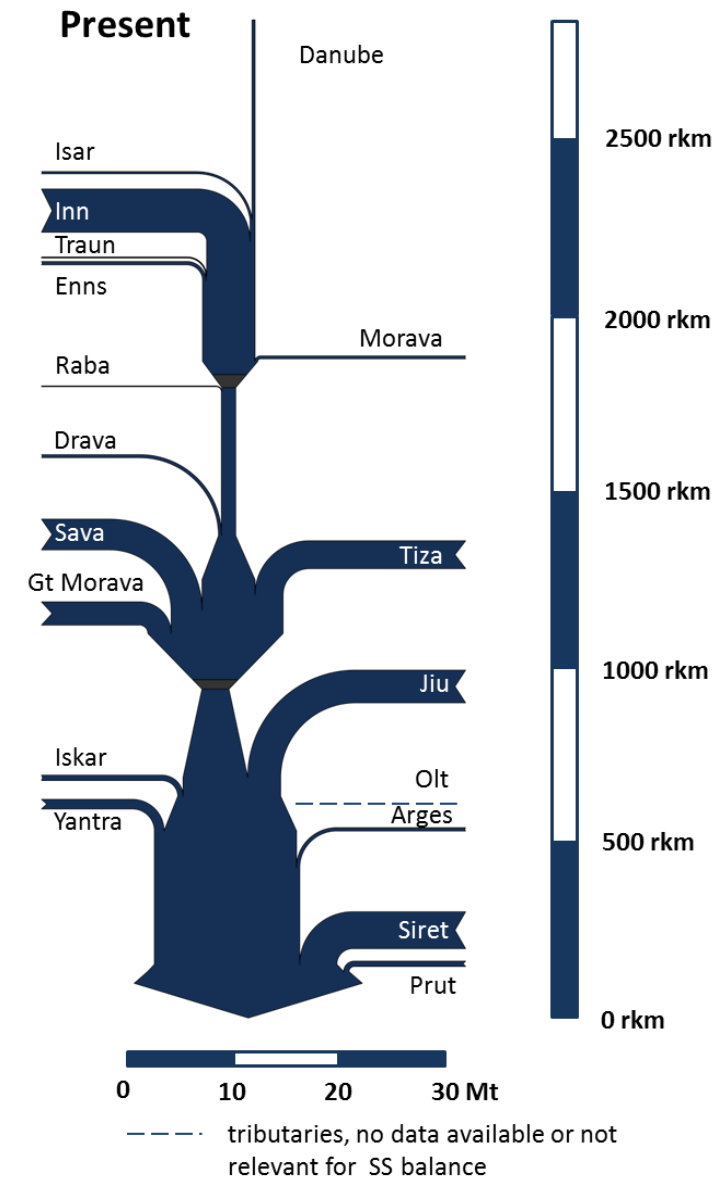
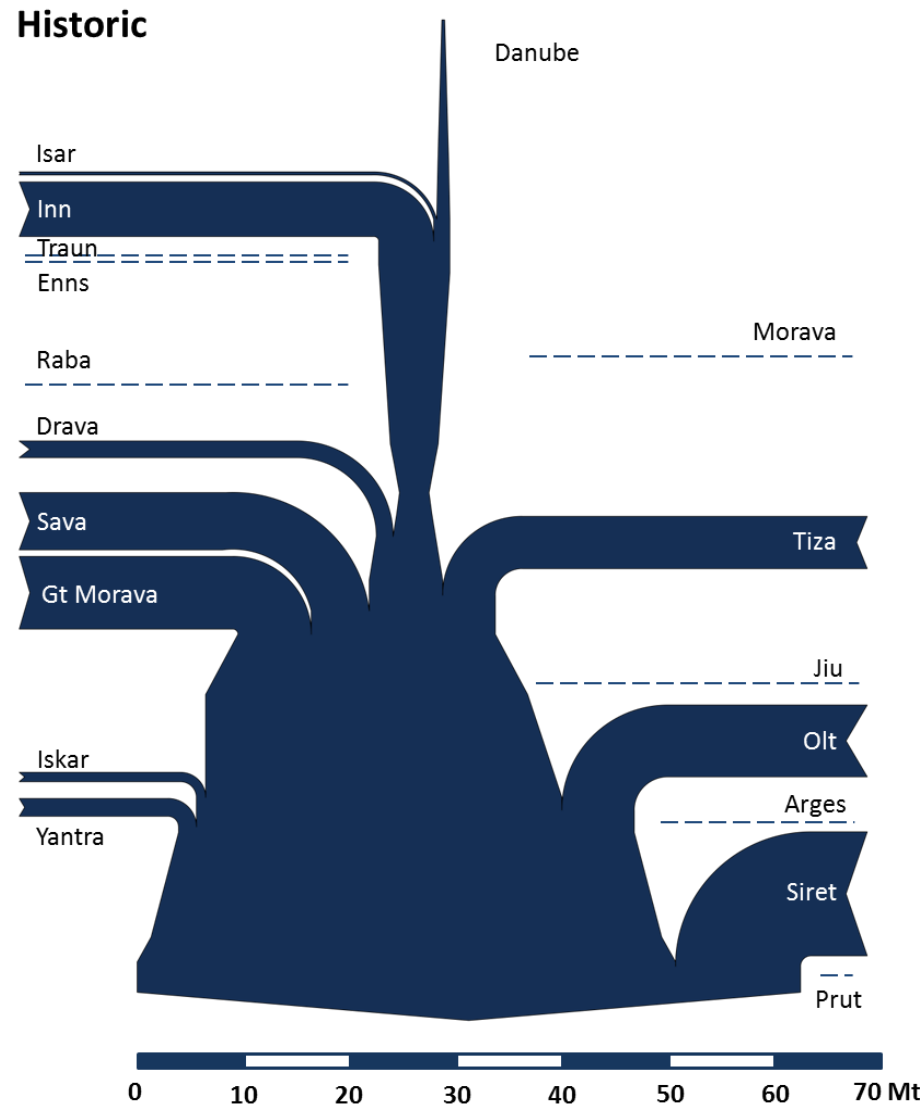

This map was elaborated in the Project Danube Sediment Management - Restoration of the sediment balance in the Danube River (in the frame of work package 5 - Impacts and measures and work package 6 - Sediment management), using shapefiles provided by PPs from DE, AT, SK, HU, HR, RS, SI, RO and BG. Eurostat data was used for the national borders: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/reference-data/administrative-units-statistical-units/countries>, scale 1:1000,000. For cities, rivers and Danube River Basin District the source of the data is ICPDR via www.danubiegis.org. Background: Esri, USGS, NOAA, World Terrain base. Danube Sediment is co-funded by the European Union funds ERDF and IPA in the frame of the Danube Transnational Programme (Project reference number: DTP-1-1-195-2.1).

Folyóinkat érő emberi hatások

- Felborult a folyórendszer hordalékmérlege
- A Duna teljes hosszának 10%-a van egyensúlyi állapotban

Folyómedrek mélyülése

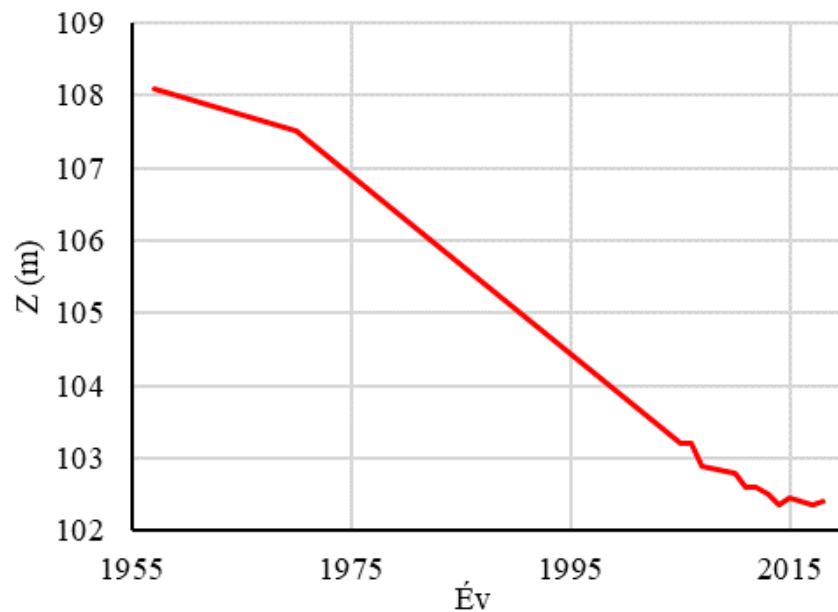
- Beszűkített, lerövidített folyómedrek
  - Lecsökkenő hordalékutánpótlás
- medermélyülés

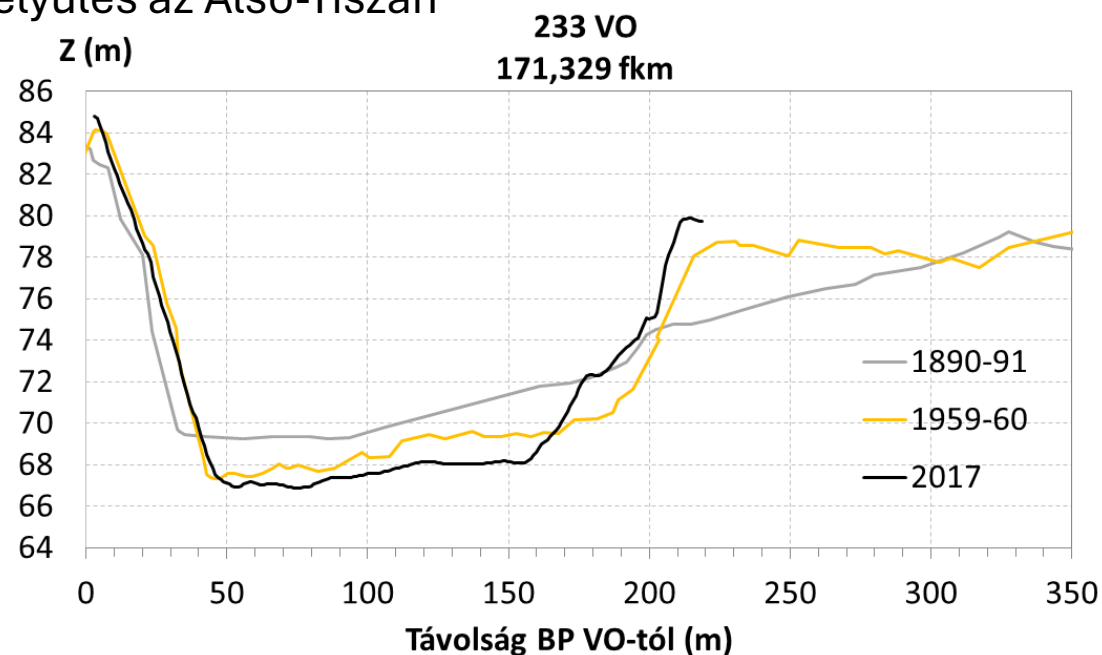
Híd a Dráván

Forrás: www.bahir.hu

Medermélyülés a Felső-Dunán

Medermélyülés az Alsó-Tiszán

Folyómedrek mélyülése

- Folyók átjárhatóságának csökkenése
- Talajvízszintek csökkenése
- Hajózási viszonyok romlása
- Biodiverzitás csökkenése
- Árvízi kockázat növekedése
- Ivóvízellátás

Feliszapolódott Duna mellékág a Gemenci-erdőben

Van megoldás?

- Komplex, bonyolult a folyórendszerek működése, ráadásul sok érdekellentét van
- Új megközelítés szükséges → tudományosan megalapozott beavatkozások
- Prioritások meghatározása: társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi, politikai, ...
- Gyakorlatorientált kutatási projektek, közösen az érdekeltekkel, döntéshozókkal

Megszavazta az EU Tanácsa a természet-helyreállítási törvényt

ÉLŐ BOLYGÓNK

Greendex Szemle

2024. június 21.

#ÉLŐHELYEK MEGÓVÁSA #MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET #PLANET BUDAPEST
#TERMÉSZET-HELYREÁLLÍTÁSI TÖRVÉNY #TERMÉSZETVÉDELME

<https://greendex.hu/termeszeti-helyreallitasi-torveny/>

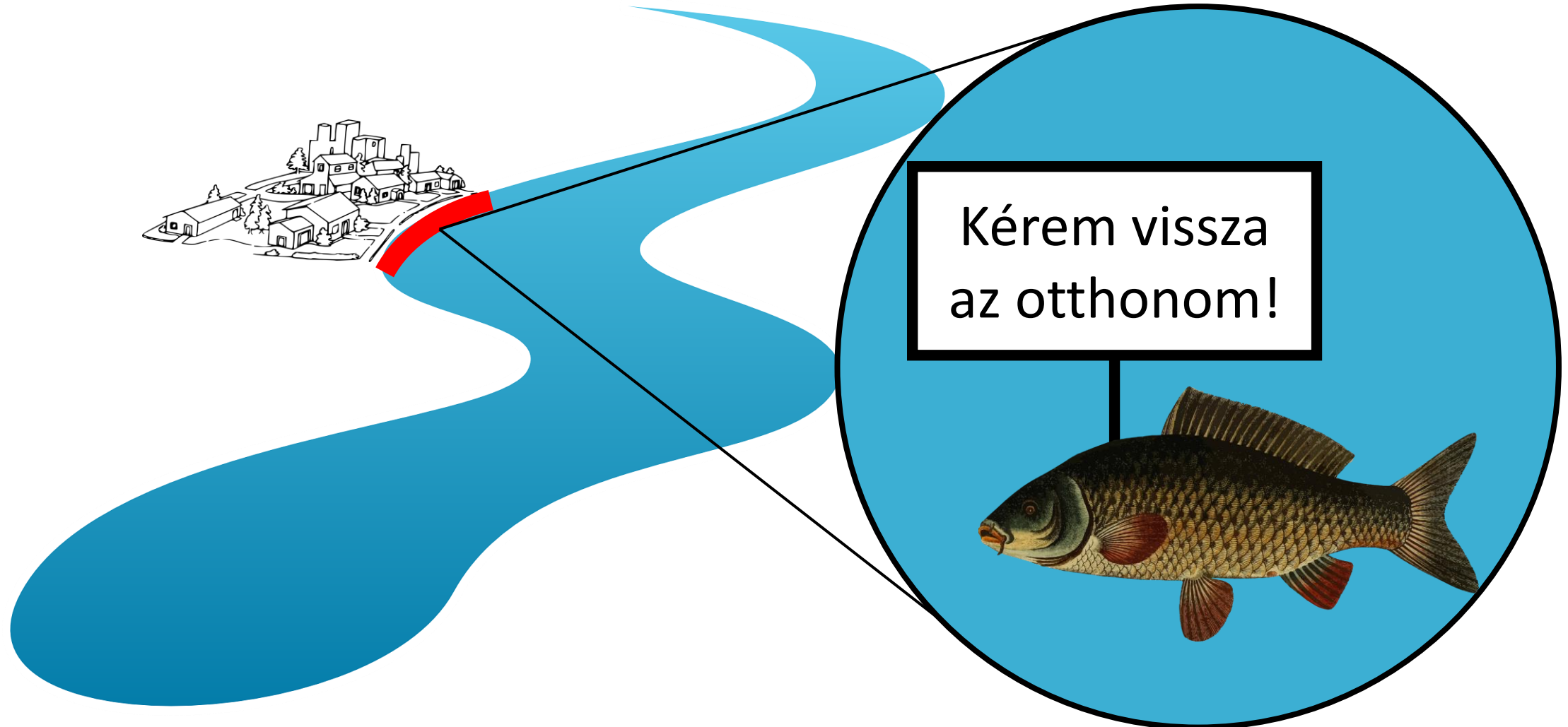
<https://www.danube4allproject.eu/>

Az ökos vízmérnök: fókuszban a folyami élőhelyek

Verbőczyiné Füstös Vivien
Tudományos segédmunkatárs
BME Vízépítési és
Vízgazdálkodási Tanszék

Felvezetés – példa

Megközelítés

PECAVERZUM.HU HÍREK PECA+ DR. PECA

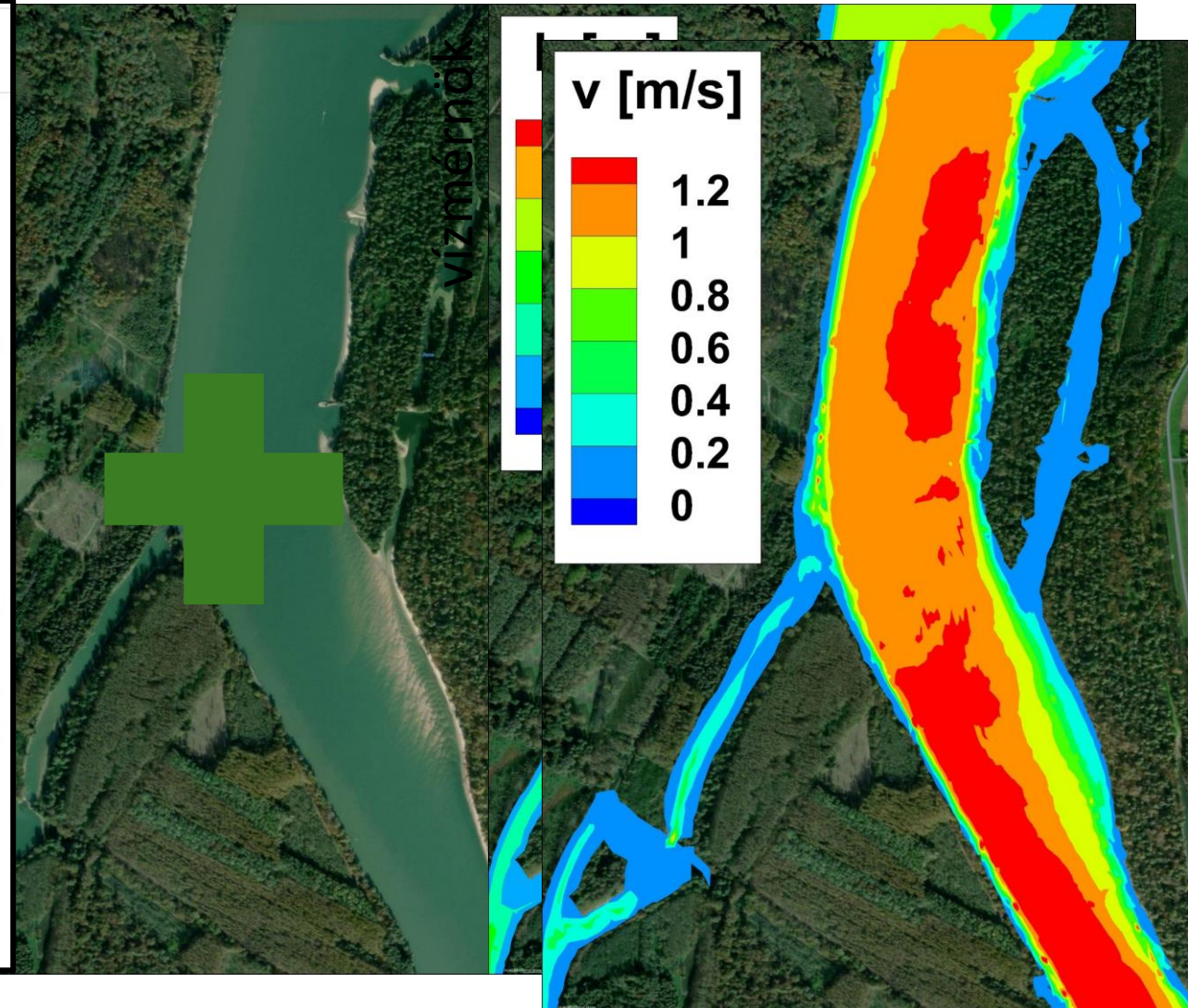
AKTUÁLIS

Különös helyre tévedt egy fokozottan védett hal a Tisza-tóban

© 2024. szeptember 13.

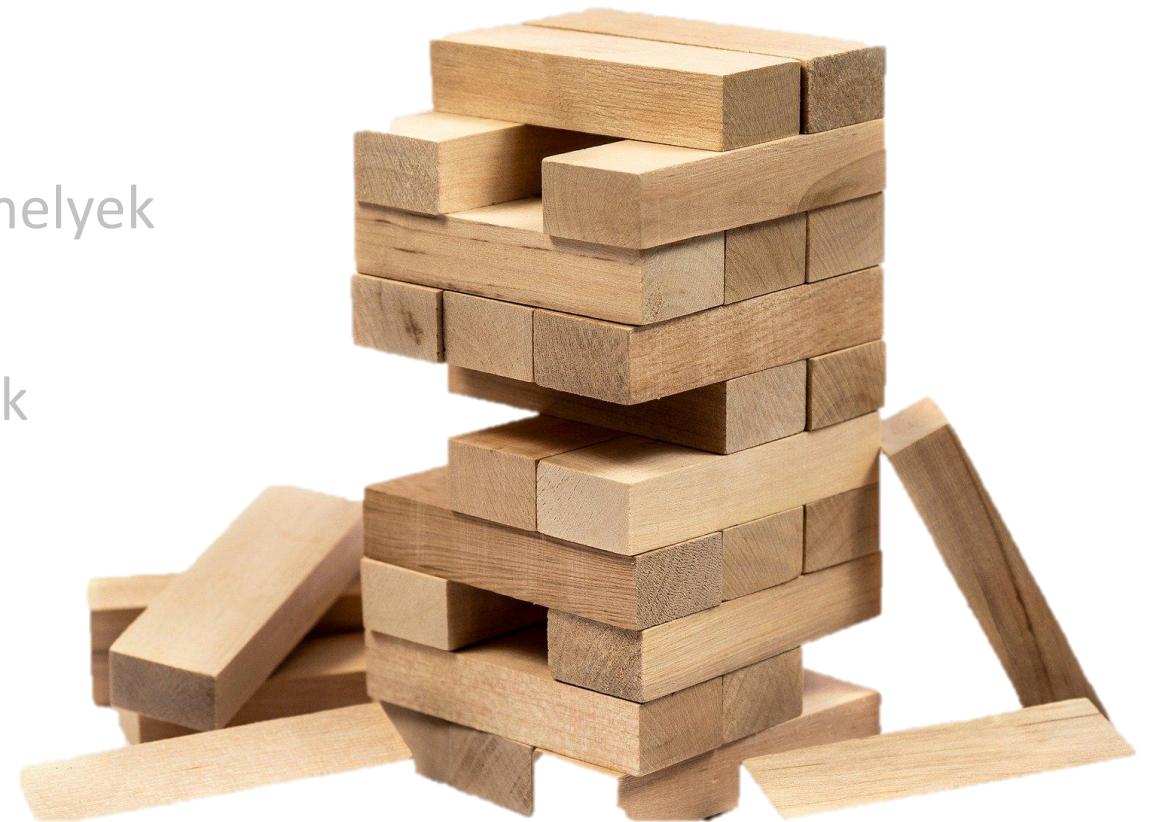
A Magyar Haltani Társaság (MHTT) két kutatója, Juhász Máté és Harka Ákos nagyon ledöbbsent, amikor szembesült azzal, hogy a Tisza-tó egy olyan részén jelent meg egy erősen áramláskedvelő, fokozottan védett faj, ahol korábban még sohasem.

Miért fontosak a vízi élőhelyek?

A földi ökoszisztéma részei

- Biológiai sokféleség
- vízminőség
- vízhez kapcsolódó (pl. ártéri) élőhelyek
- ...
- Gazdasági, rekreációs szempontok

Megközelítés

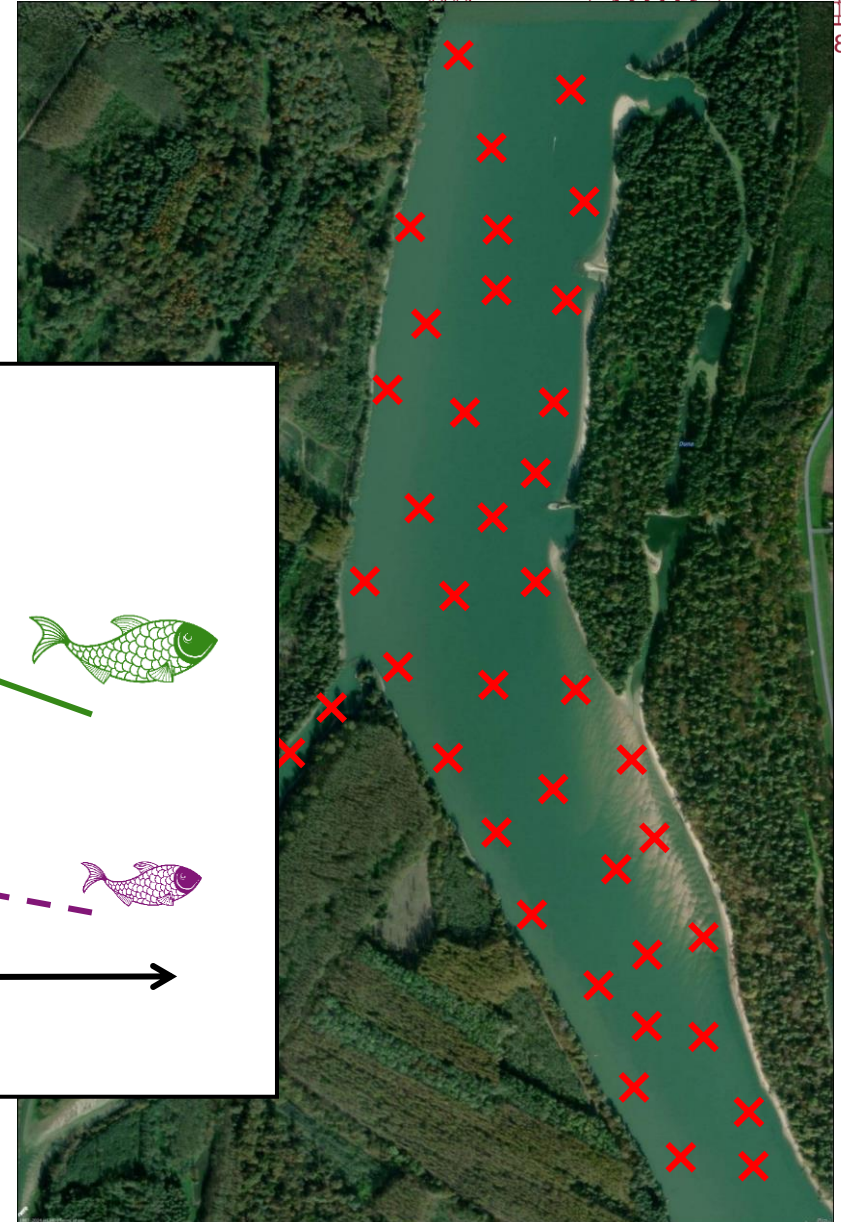
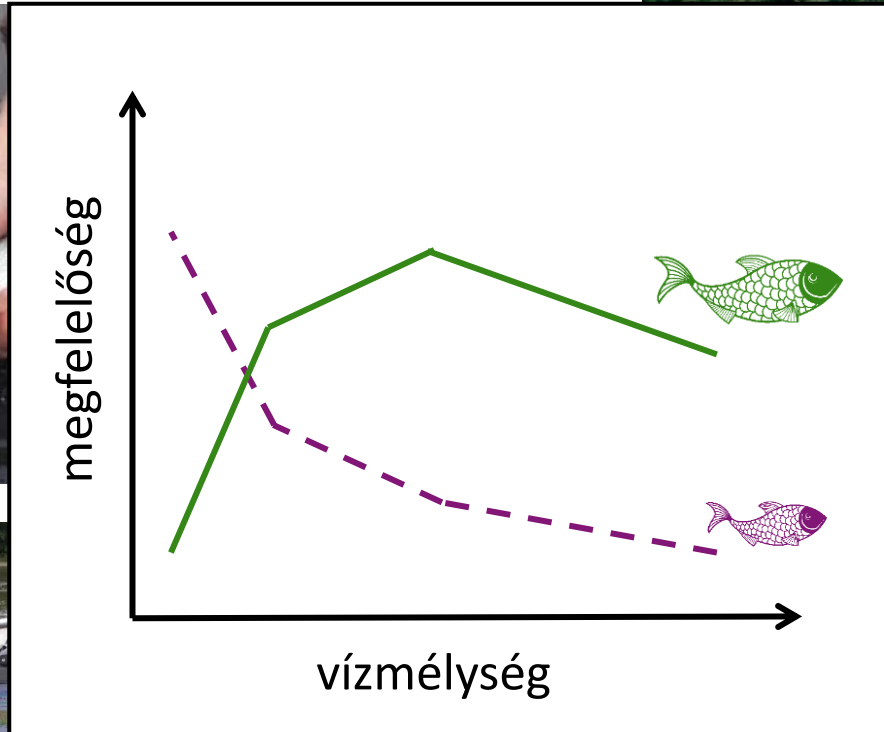
→ Az ökos vízmérnök:

Az élettelen környezet jellemzőit és az élőlények igényeit együtt értelmezve számszerűsíti az élőhely minőségét, megfelelőségét.

Módszerek

Terepi mérés, adatgyűjtés

Módszerek

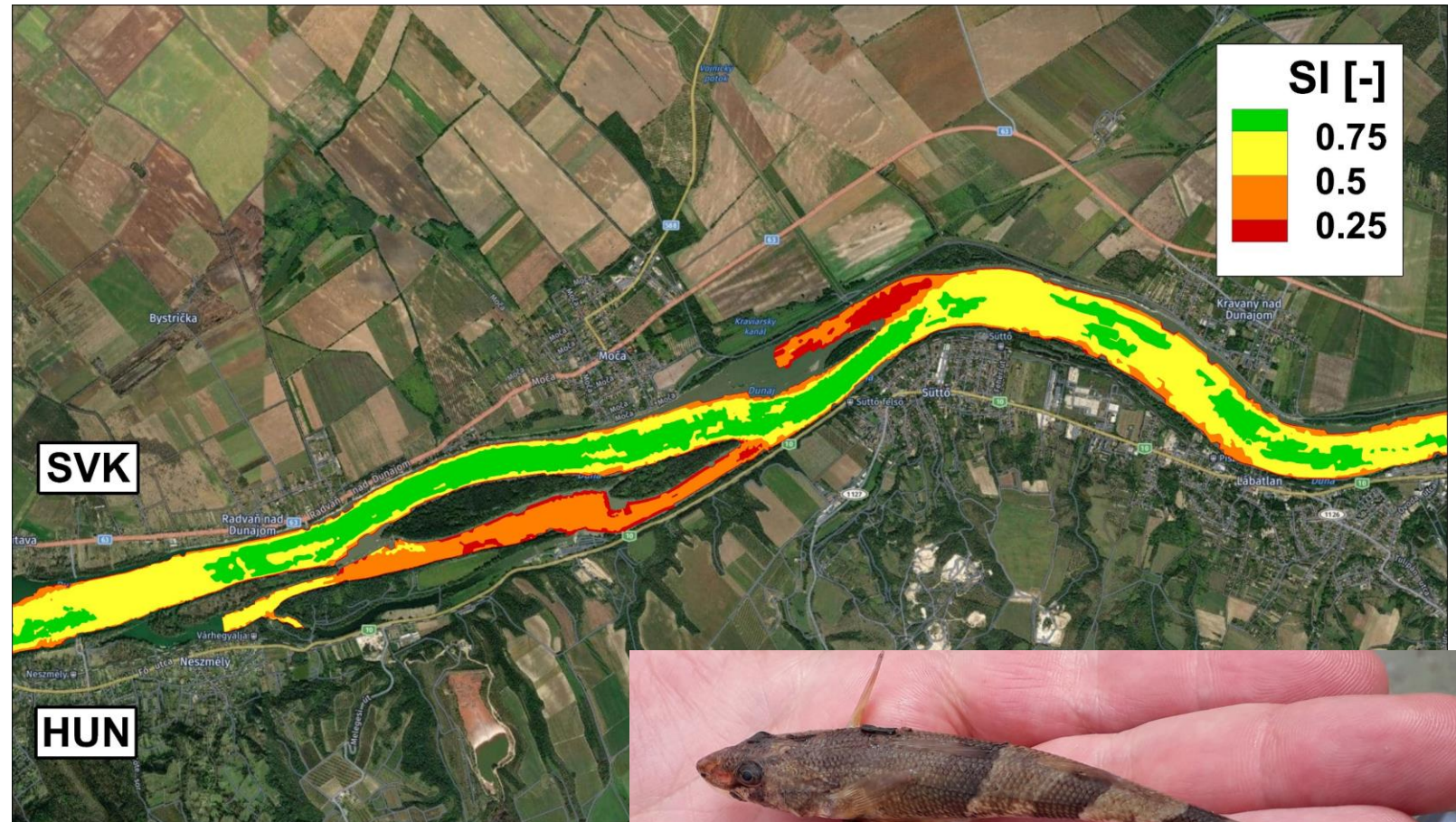
Számítógépes
modellezés

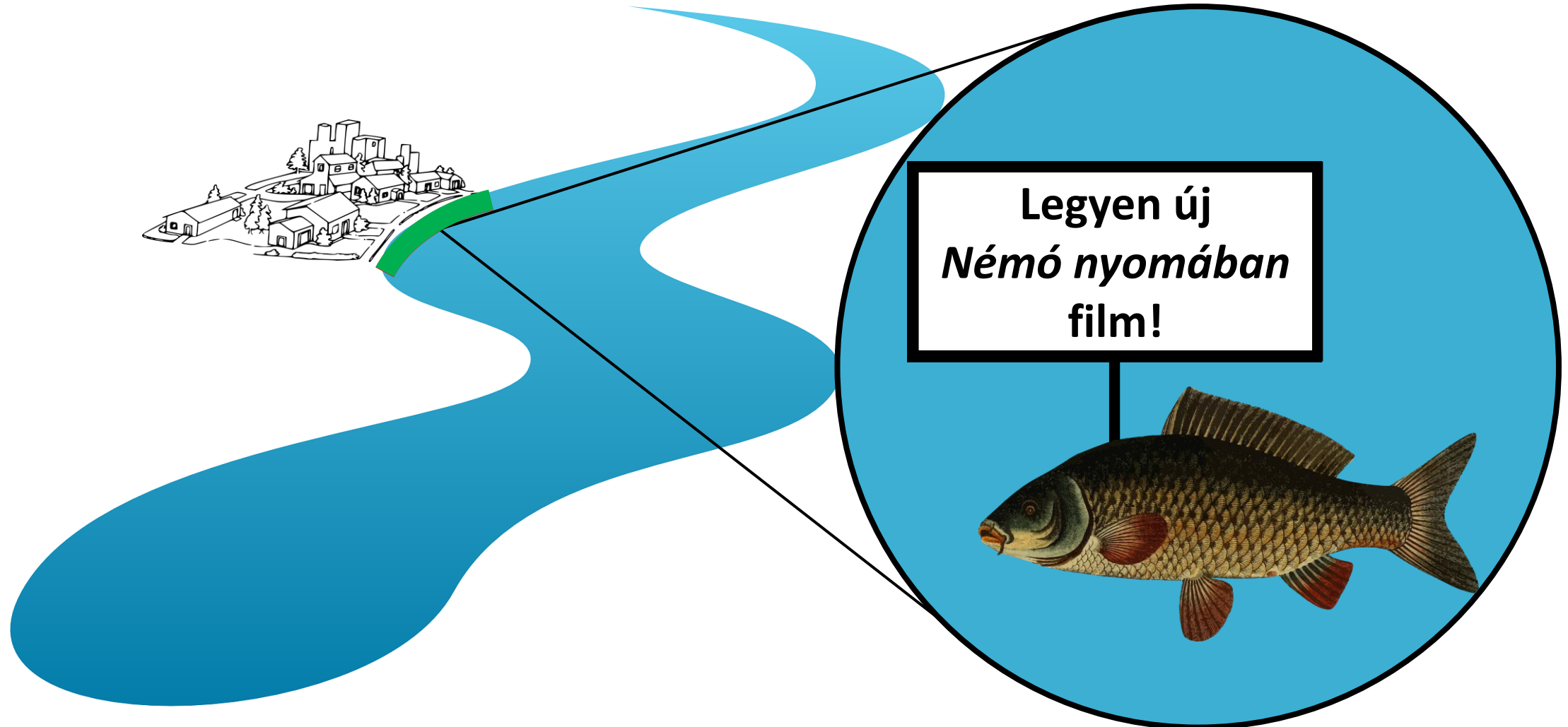
Megfelelőség

Élőhelyes térkép

Levezetés

Fenntartható víz visszatartás – lehetséges?

Kozma Zsolt

Egyetemi docens

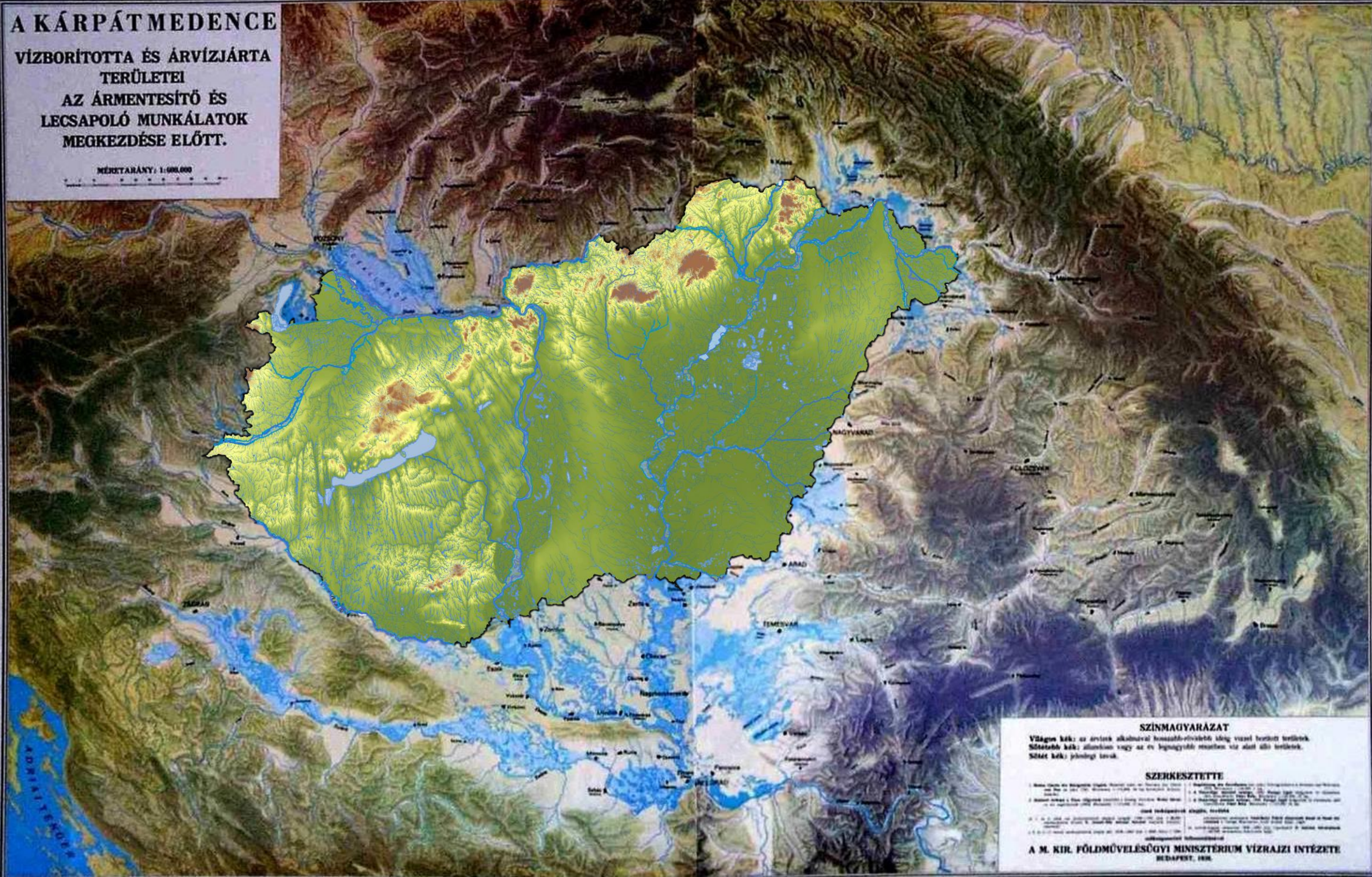
BME Vízi Közmű és
Környezetmérnöki Tanszék

A KÁRPÁTMEDENCE

VÍZBORÍTOTTA ÉS ÁRVÍZJÁRTA
TERÜLETEI
AZ ÁRMENTESÍTŐ ÉS
LECSAPOLÓ MUNKÁLATOK
MEGKEZDÉSE ELŐTT.

MÉRETARÁNY: 1:600.000

SZÍNMAGYARAZAT

Világos kék: az árterek akkorihoz viszonyított legmagasabb vízszintjei területének
Sötét kék: akkorihoz viszonyított legalsó vízszintjei területének
Sötét zöld: jelölt területek

SZERKESZTETTE

1. A térkép az Árvízvédelmi Tervek, Munkák és Művelek (AMM) alapján készült.
2. A térkép az Árvízvédelmi Tervek, Munkák és Művelek (AMM) alapján készült.
3. A térkép az Árvízvédelmi Tervek, Munkák és Művelek (AMM) alapján készült.
4. A térkép az Árvízvédelmi Tervek, Munkák és Művelek (AMM) alapján készült.
5. A térkép az Árvízvédelmi Tervek, Munkák és Művelek (AMM) alapján készült.

A M. KIR. FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUM VÍZRAJZI INTÉZETE
BUDAPEST, 1938.

2022-es aszálykár: 1,5% GDP

MTI/Komka Péter

Telex/Sztraka Ferenc

Hőség miatti többlethalálozás (2012-2022)
750 fő/év

Telex/Bálint András

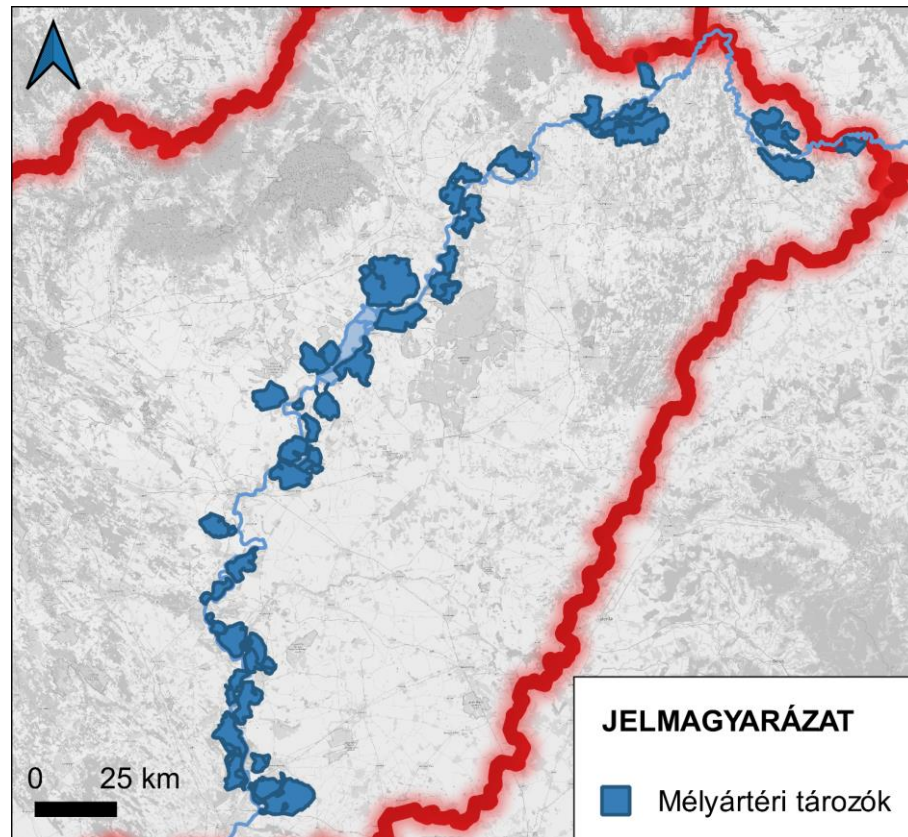

Tájszemléletű vízgazdálkodás: egy fenntartható megoldás

JÖVŐTERVEZŐ.BME
Sorozat a közösségi tudományról a Műegyetemen

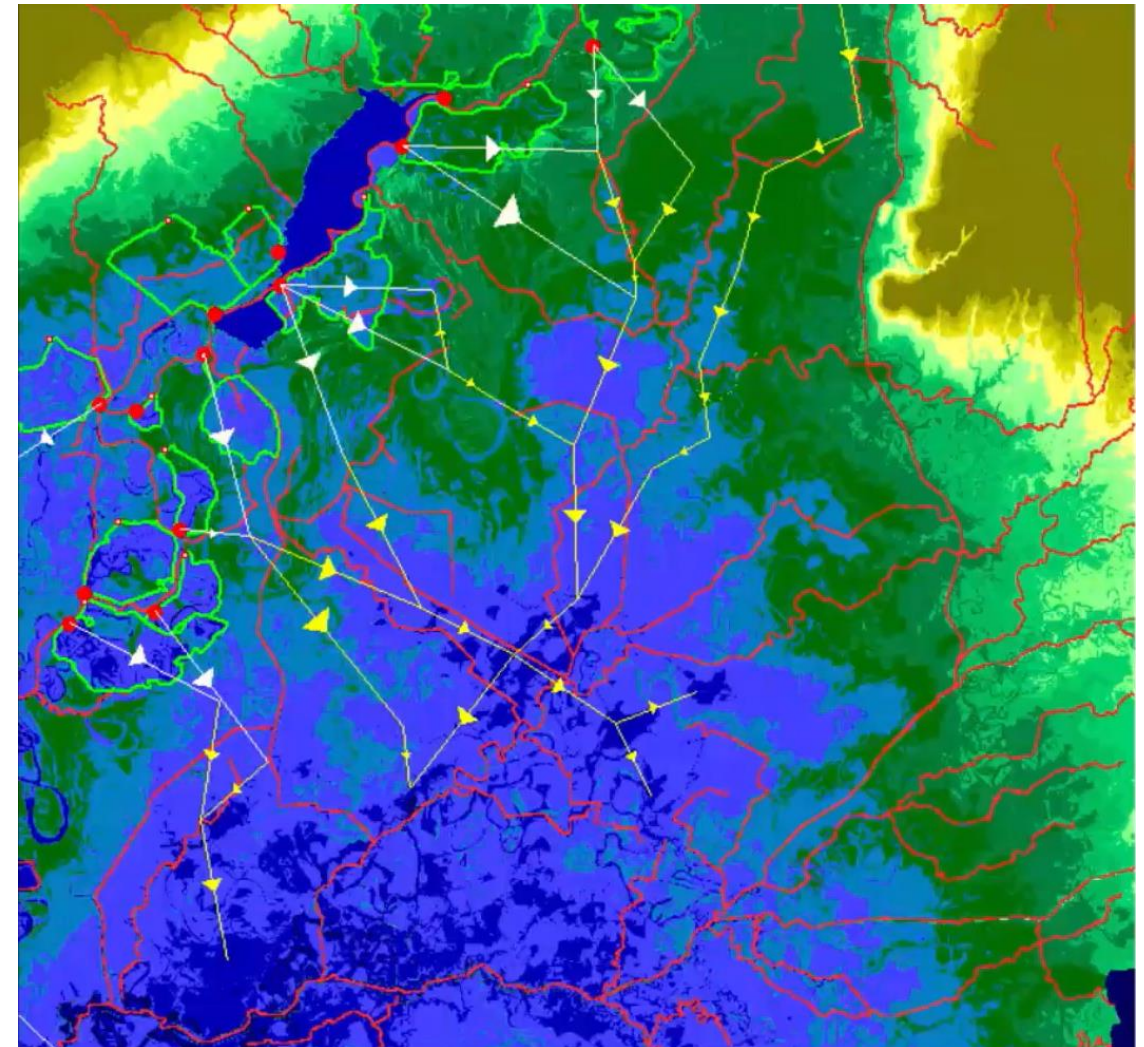
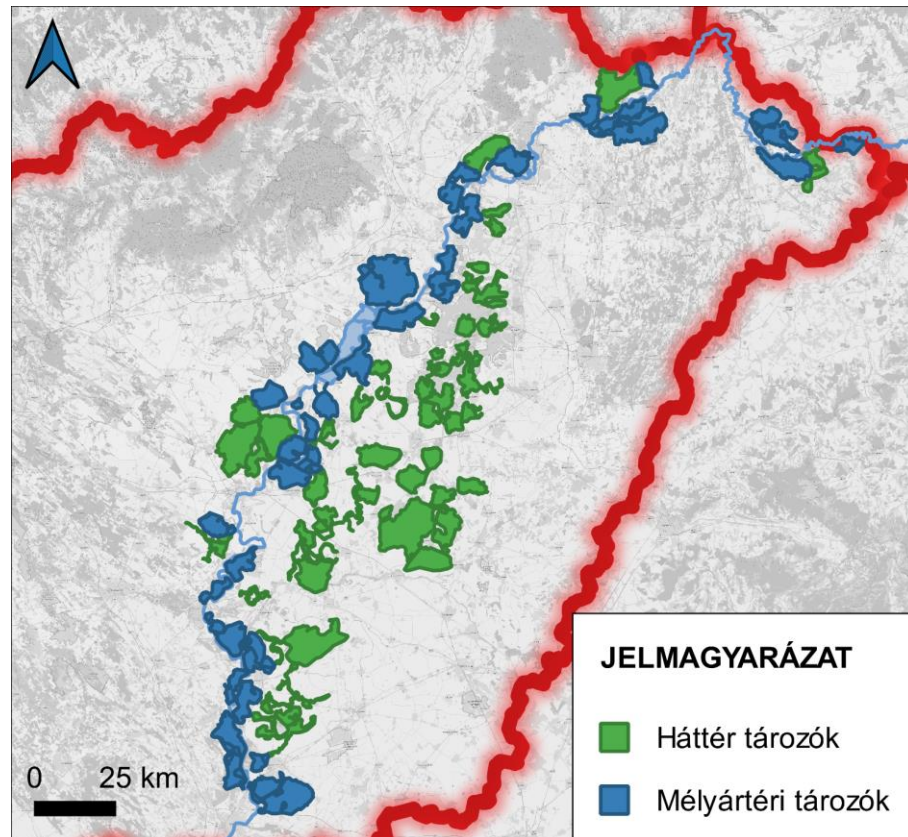
Tisza-völgy: árvíz (2006)

Fotók forrása: <https://www.knp.hu/hu/fokgazdalkodas-a-tisza-menten>

Koncsos (2006) A Tisza árvízszabályozása a Kárpát-medencében.

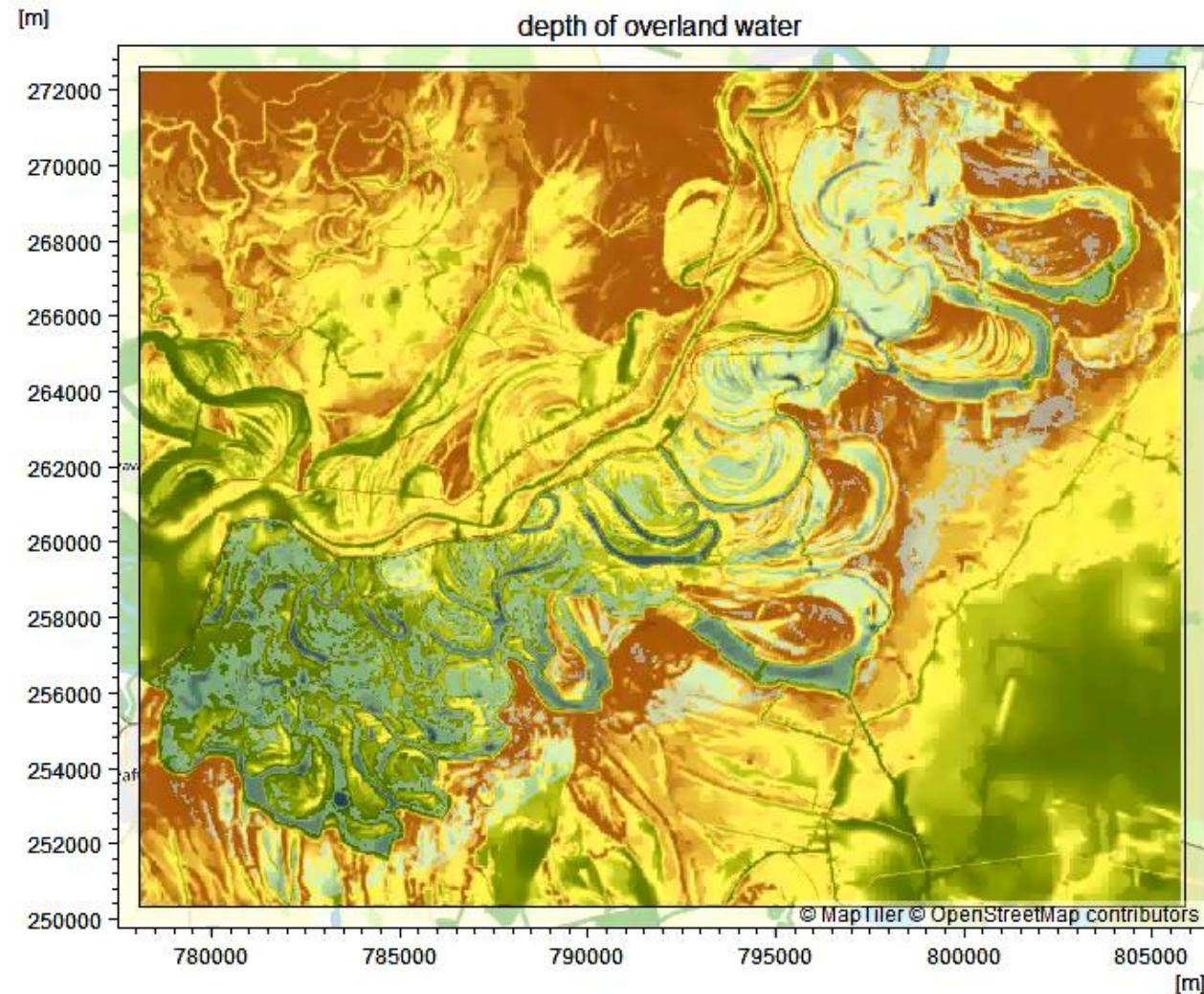
Tisza-völgy: árvíz + aszály (2022-...)

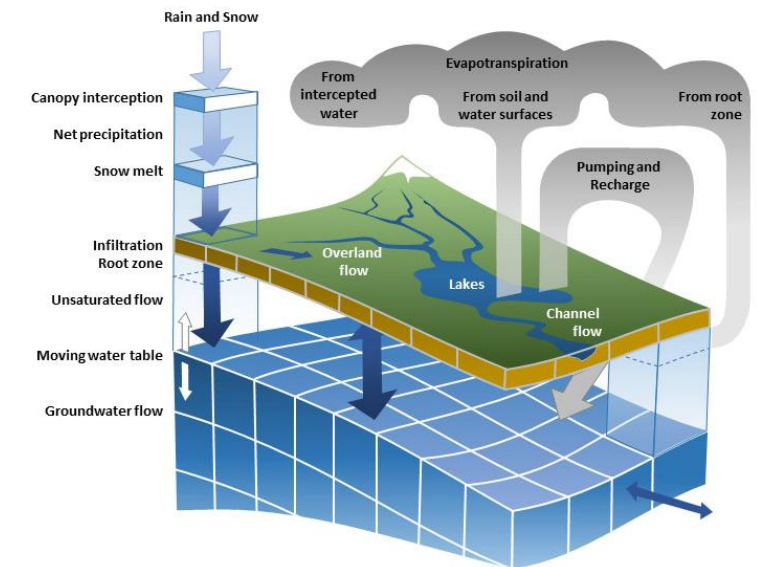

Ohati mélyártér

09/06/2005 00:00:00, Time step 400 of 1416

Terület méret: 243 km²
Cellaméret: 50 x 50 m

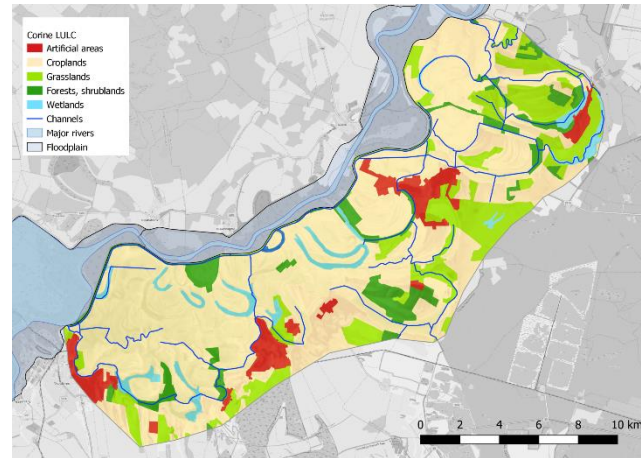
ELTE

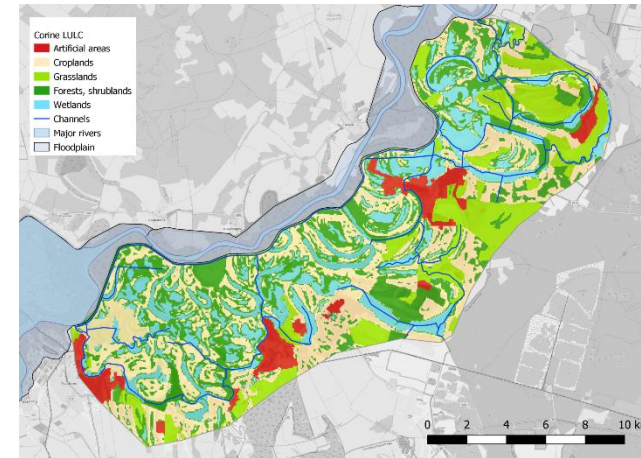
OTKA FK20-134547

Ohati mélyártér

Jelen területhasználat

Alkalmazkodó területhasználat

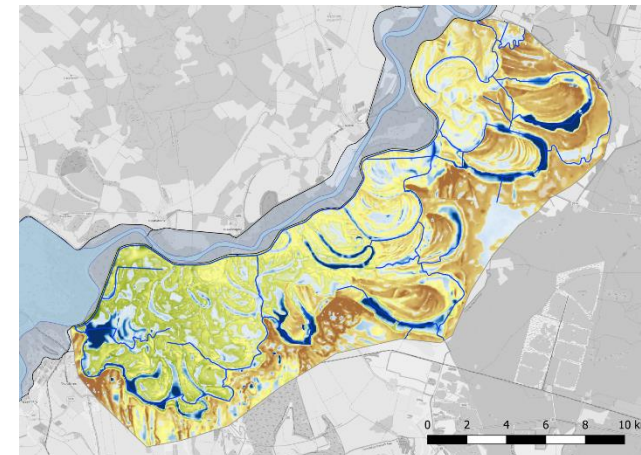
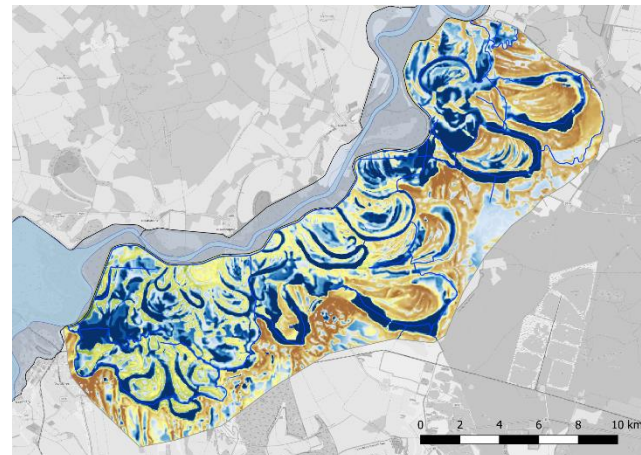

- Területhasználat
- Mesterséges felszín
  - Szántó föld
  - Gyep
  - Erdő
  - Vizes élőhely

Felszíni vízborítás
tartóssága

belvíz + árvíz

visszatartás után

Rel. frequency [%]

- <20
- <30
- <40
- <50
- <60
- <70
- <80
- <90
- >90
- not evaluated

Terrain [masl]

- 93
- 87

Duna-medence

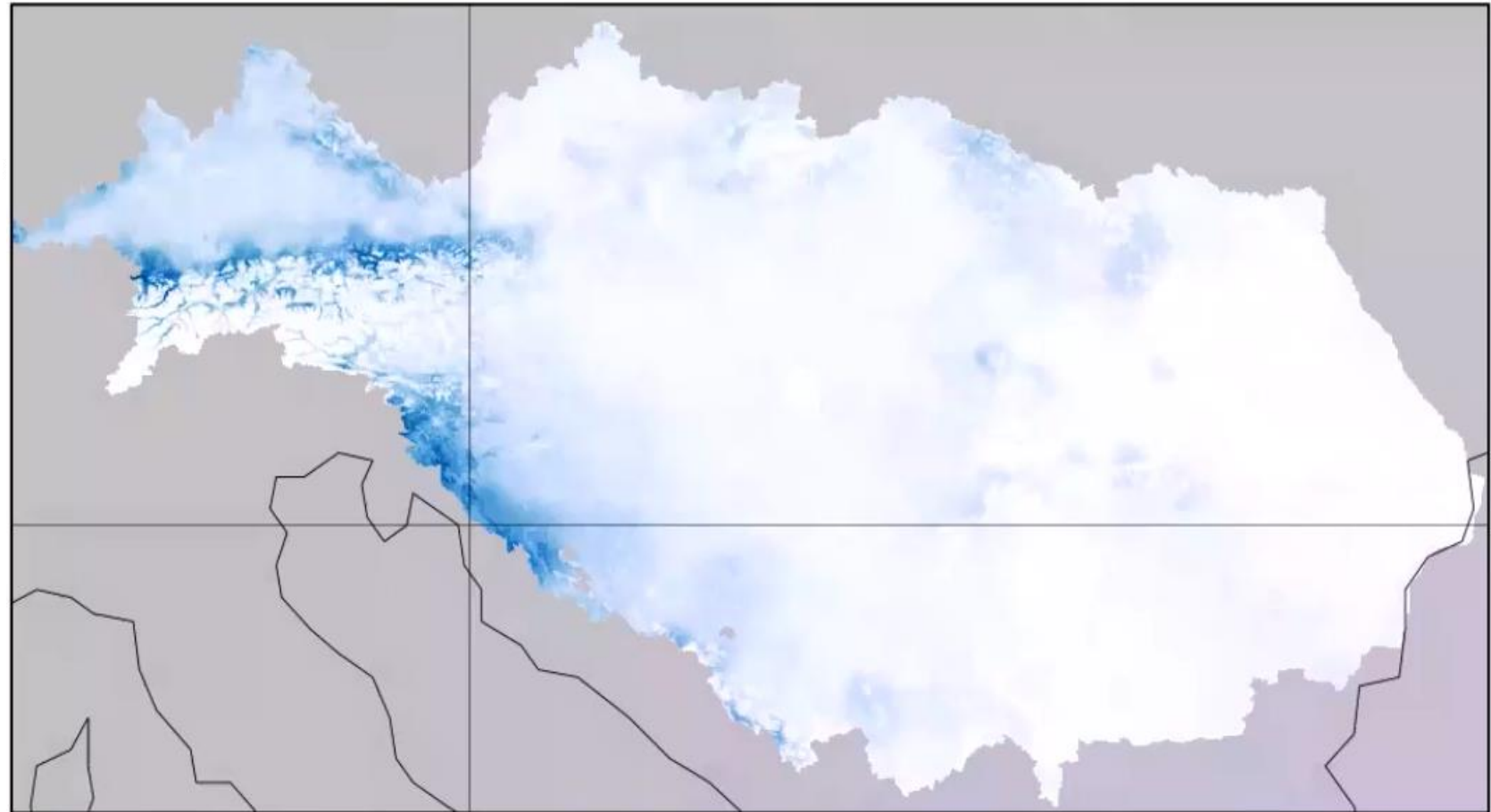
Total runoff from surface, interflow and groundwater: monthly average

Time: 2018-01-01

Terület méret:
800 000 km²

Cellaméret:
~1500 x 900 m

Havi összegzett
felszíni + felszín alatti
lefolyás

Total runoff from surface, interflow and groundwater: monthly average (10⁻³)

Interreg
Danube Region

Co-funded by
the European Union

Danube Water Balance

Természetvédő és vízmérnök: egy hajóban evezünk

Samu Andrea

Élő Folyók program szakértő

WWF

Miből áll egy folyó?

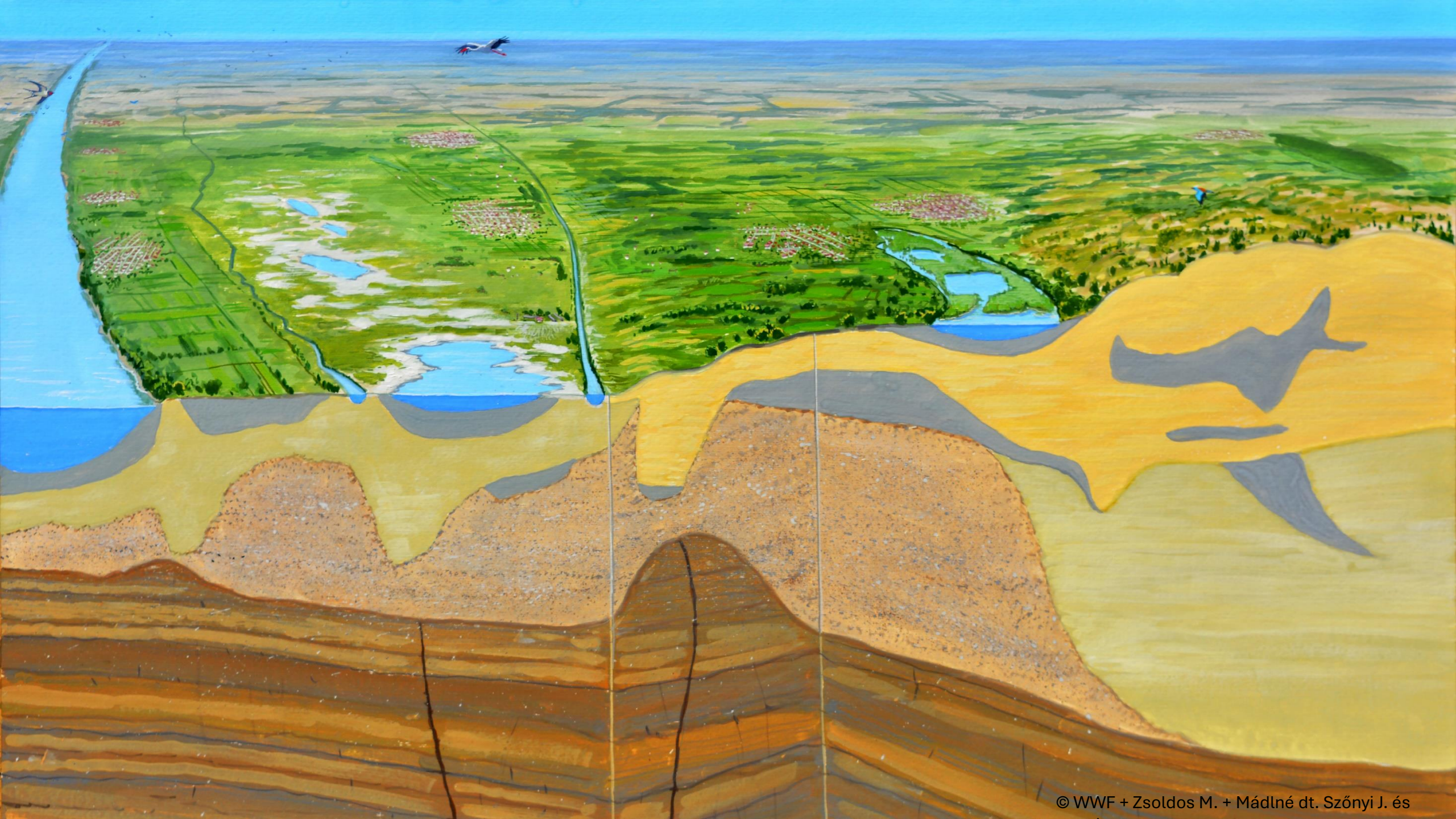
Rák és dunavirág: Ujváry Zsolt, társhordó víziászka: Kriszta György

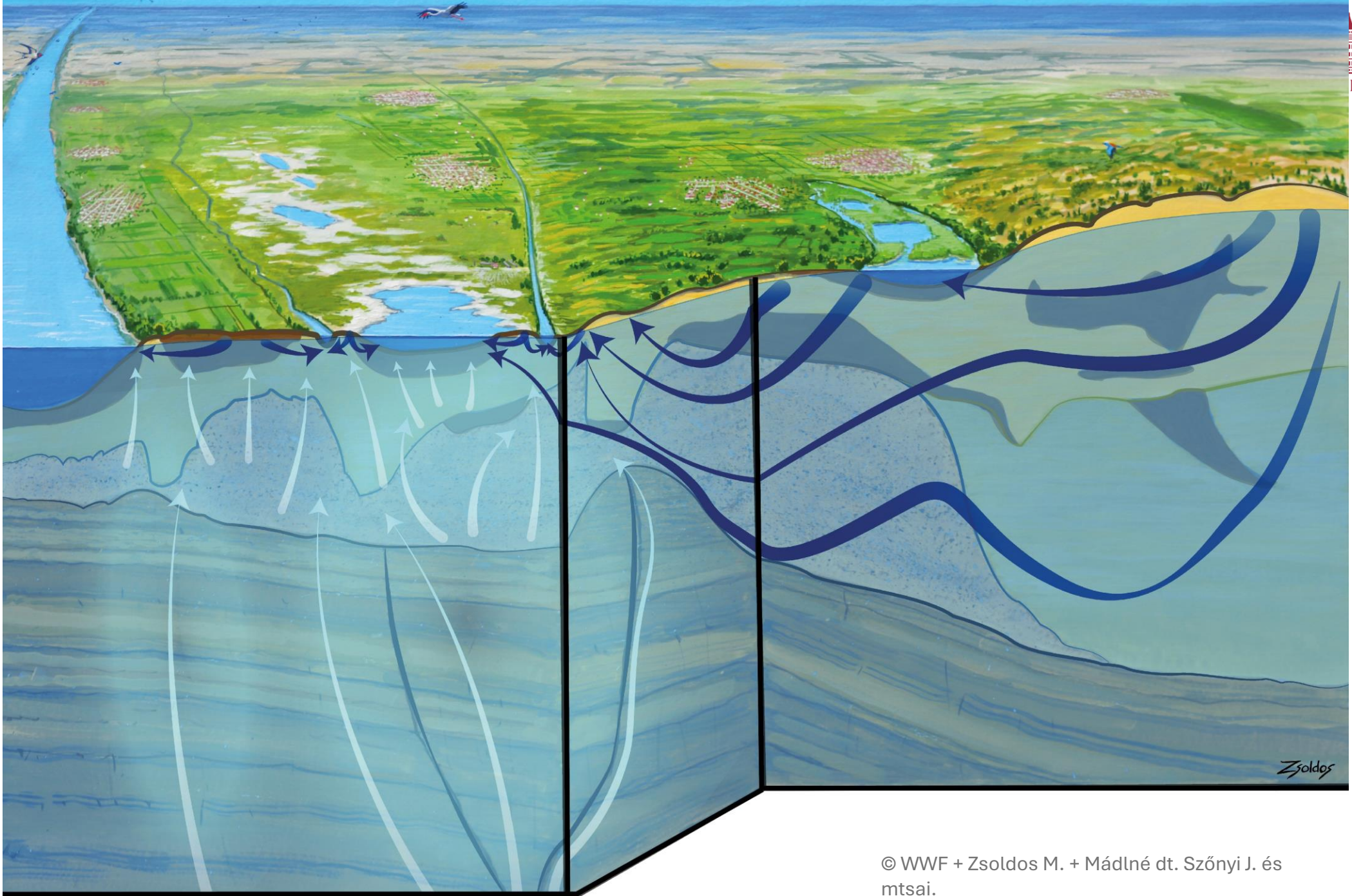
A folyók természete

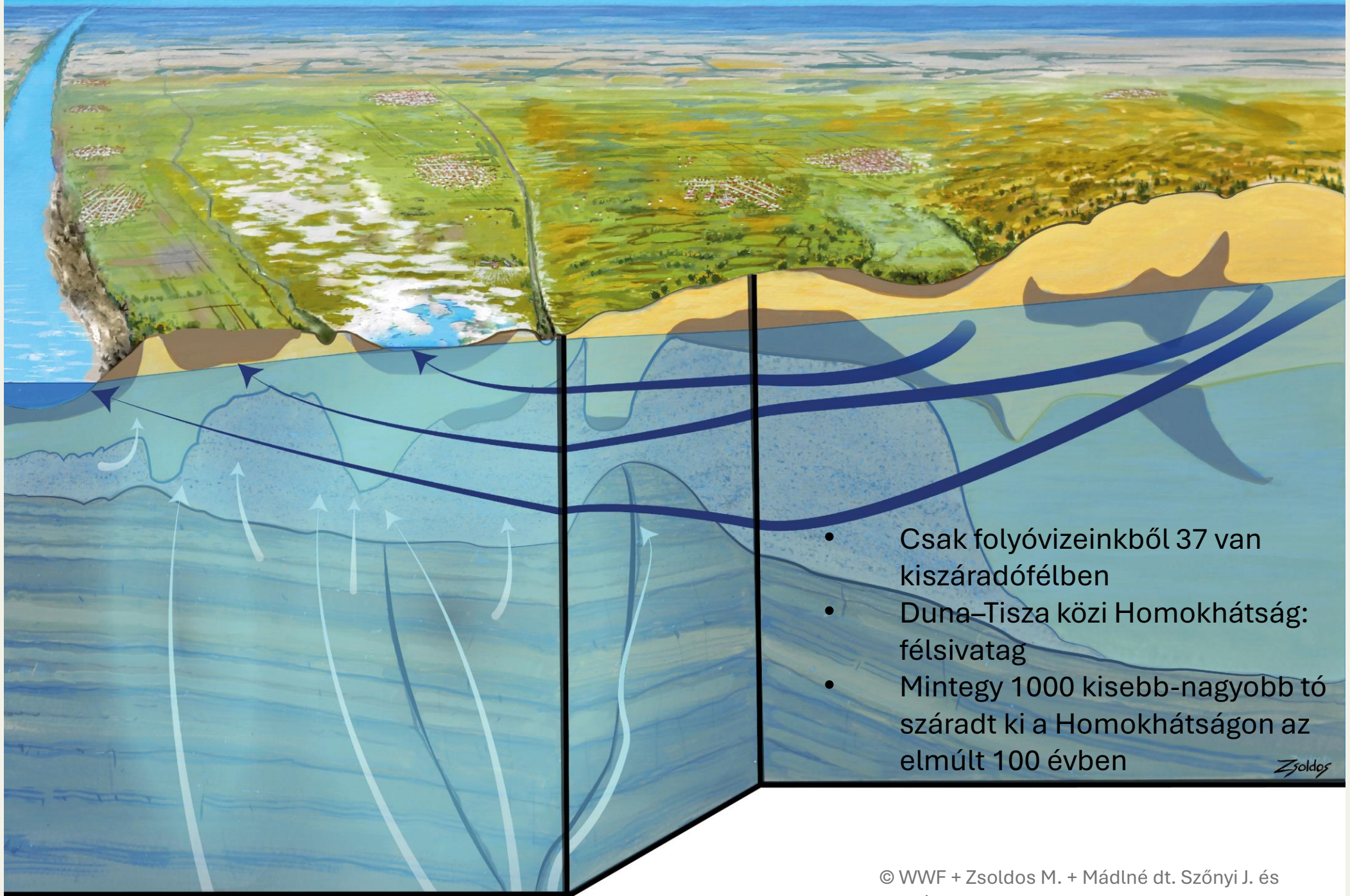
Fotó: Szendőfi
Balázs

- Csak folyóvizeinkből 37 van kiszáradófélben
- Duna–Tisza közti Homokhátság: félsivatag
- Mintegy 1000 kisebb-nagyobb tó száradt ki a Homokhátságon az elmúlt 100 évben

Zsoldos

1700 – VAD FOLYÓK

Az egykor széles árterületen kanyargó folyók gazdag növény- és állatvilágot tartottak életben.

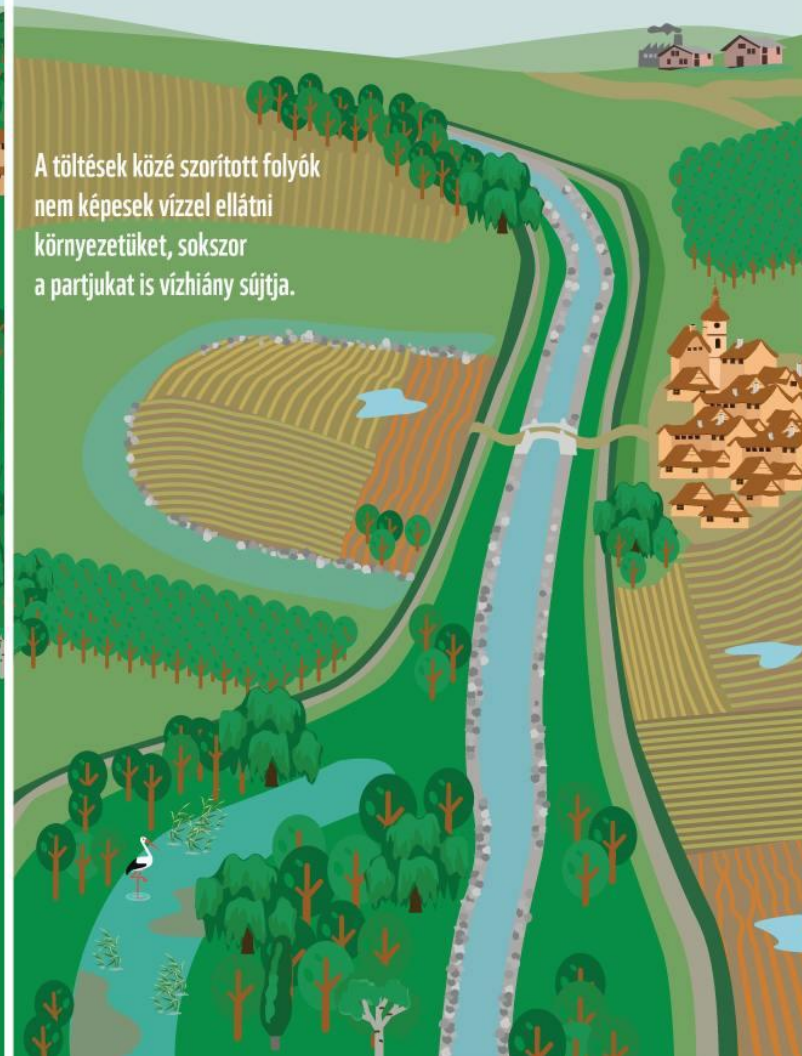

Síkságaink jelentős részét kiterjedt vízi világ borította, a víz a folyók medrétől távolabbra is eljutott.

A WISEDRAVALIFE projekt az Európai Unió LIFE programjának támogatásával valósul meg.

1960 – SZABÁLYOZOTT FOLYÓK

Az árterek nagy részét művelésbe vonták vagy beépítették, emiatt fontossá vált a vizek gyors levezetése.

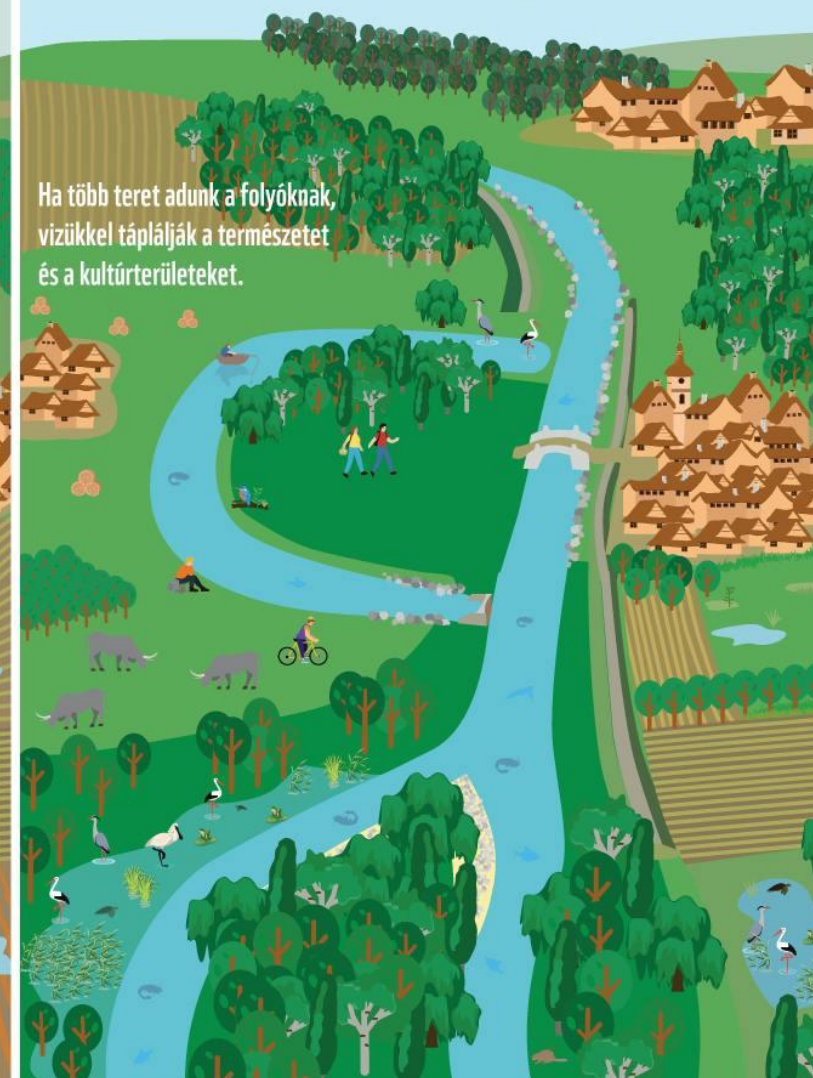

A töltések közé szorított folyók nem képesek vízzel ellátni környezetüket, sokszor a partjukat is vízhiány sújtja.

2030 – ÉLŐ FOLYÓK

A hosszú aszályos időszakokban az élő folyók és a vízpartok sokáig megtartják a vizet, ezzel segítve a gazdálkodást.

Ha több teret adunk a folyóknak, vízüikkel táplálják a természetet és a kultúrterületeket.

Folyók és vizes élőhelyek kiterjedése

1700-2018: Globálisan a vizes élőhelyek **90%-a eltűnt**

A teljes kiterjedésük csökkenésének **50%-a** az **1900-as évek eleje óta** eltelt időszakban történt.

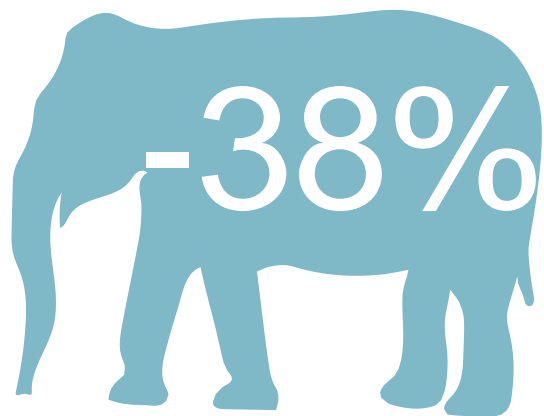
Teljes Duna: elvesztette eredeti árterének **68%-át** (U. Schwarz, 2010);

Magyarországon a vizes élőhelyek **97 %-a** tűnt el (nyílt vízfelület, ártér, mocsarak, lápok stb.).

Magyarország területére vetített egykori **ártér közel 25 %-os** kiterjedése napjainkra szűk **2 %-ra** zsugorodott.

Veszteséglista

Szárazföldi fajok

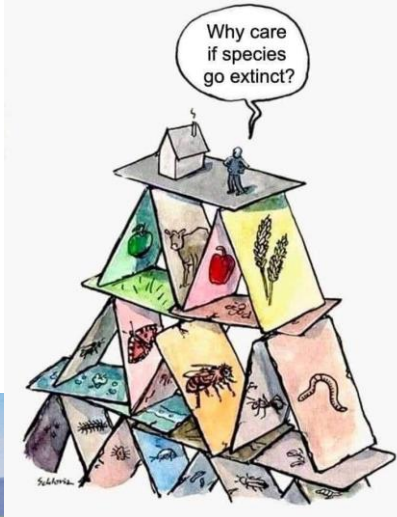

Tengeri fajok

Édesvízi fajok

Miért kell törődnünk a fajok eltűnésével?

AGRÁRMINISZTERIUM
Hosszvácski Zoltán Múzeum
Szerkesztő: Székely György, Zoltán Múzeum
Készült a Magyar Ropartani Társaság segítségével
Támogatta az Agrárminisztérium (PPRF/182/2021.)

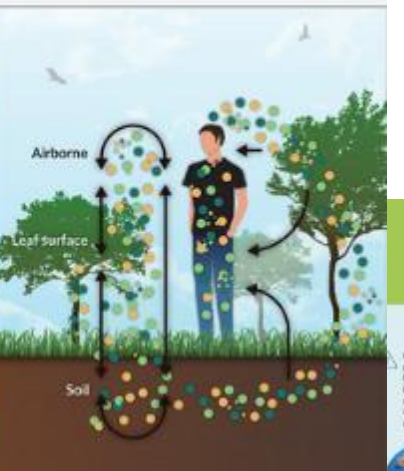
Adjunk élőhelyet!

Does plant diversity associate with health-related environmental microbiomes?

Does restoration return natural environmental microbiomes to urban green spaces?

What are the contributions of soil, air, and leaf surfaces to urban green space microbiomes?

What activities allow environmental and human microbiomes to interact?

Preventing biodiversity loss with ecological restoration

Syke Policy Brief | Sustainable solutions for environmental policy

#RESTORENATURE

European Commission

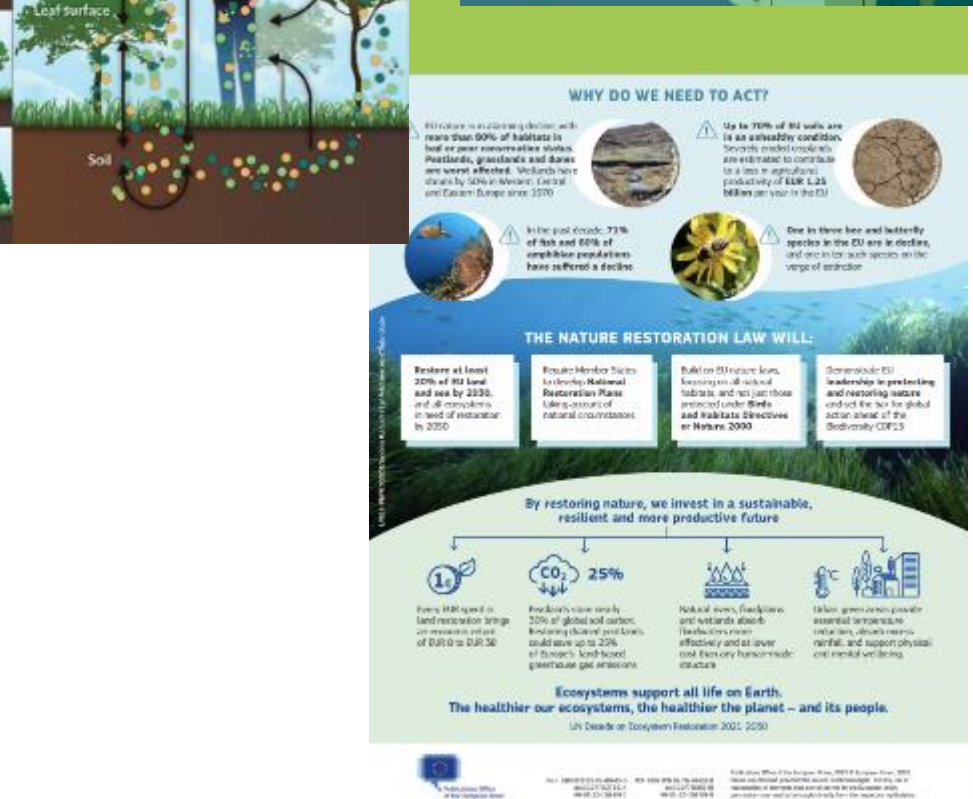

WILDLIFE HABITAT RESTORATION IN THE DESCHUTES NATIONAL FOREST

The plants and animals who live in our dry ponderosa pine forests are also adapted to fire and benefit from forest restoration.

DESCHUTES COLLABORATIVE FOREST PROJECT
DESCHUTESCOLLABORATIVEFOREST.ORG

9,125 ACRES Acres treated to sustain or restore watershed function and resilience.	20,750 ACRES Acres of forest vegetation improved through small tree thinning, pruning and mowing.	6,293 ACRES Acres of wet meadows protected, maintained or improved to achieve watershed conditions.	25,150 ACRES Acres of white-barked habitat restored or enhanced through forest restoration treatment methods.
--	---	---	---

WHY DO WE NEED TO ACT?

- EU nature is in alarming decline, with more than 60% of habitats in leaf or near irreversible decline. Pastures, grasslands and dunes are worst affected. Wetlands have shrunk by 50% in Western, Central and Eastern Europe since 1970.
- Up to 70% of EU soils are in an unhealthy condition. Severely eroded crops with an estimated cost to a loss in agricultural productivity of 66B-128 billion per year in the EU.
- In the past decade, 73% of fish and 65% of amphibian populations have suffered a decline.
- One in three bee and butterfly species in the EU are in decline, and one in four such species on the verge of extinction.

THE NATURE RESTORATION LAW WILL:

- Restore at least 20% of EU land and sea by 2030, and all ecosystems in need of restoration by 2050.
- Require Member States to develop National Restoration Plans taking account of national circumstances.
- Build on EU nature laws, keeping all national habitats and not just those protected under Birds and Habitats Directives or Nature 2000.
- Demonstrate EU leadership in protecting and restoring nature and set the bar for global action ahead of the Biodiversity COP15.

By restoring nature, we invest in a sustainable, resilient and more productive future

- Every EUR spent in land restoration brings an economic return of EUR 0.9 to 0.36.
- Forests store nearly 30% of global soil carbon. Restoring them and wetlands could store up to 20% of Europe's land-based greenhouse gas emissions.
- Natural areas, ecosystems and wetlands absorb 30% of our CO₂ emissions and store 50% of our soil fertility and biodiversity.
- Urban green areas provide essential temperature relief, air quality, mental well-being and support of biodiversity.

Ecosystems support all life on Earth. The healthier our ecosystems, the healthier the planet – and its people.

UN Decade on Ecosystem Restoration 2021-2030

Nature Restoration Law For people, climate, and planet

22 June 2022 #EUGreenDeal

Over half of global GDP depends on nature and the services it provides. Construction, agriculture, food and health sectors all highly depend on it.

- More than 75% of global food crops depend on pollinators.
- 40% of the world's land is degraded. Costs associated with soil degradation in the EU already exceed EUR 50 billion a year.
- Our global food systems are responsible for 60% of deforestation, 70% of freshwater use and are the single greatest cause of terrestrial biodiversity loss.

Restoring wetlands, rivers, forests, grasslands, marine ecosystems, and the species they host will help:

- Increase biodiversity and secure the things nature does for free. Like cleaning our water and air, pollinating crops and protecting us from floods.
- Limit global warming to 1.5°C.
- Build up Europe's resilience and strategic autonomy, preventing natural disasters and reducing risks to food security.

New binding targets suggested by the law:

- restore habitats and species protected by the EU nature legislation
- reverse the decline of pollinators by 2030
- no net loss of green urban spaces by 2030 and a minimum of 10% tree canopy cover in European cities
- improve biodiversity on farmland e.g. for grassland butterflies, farmland birds, high-diversity landscape features
- restore drained pastures
- healthier forests with improved biodiversity
- at least 25,000 km free-flowing rivers by 2030
- restore seagrasses and sea bottoms

FolyaMI kutatások: a mesterséges intelligencia a vízmérnökök kezében

Reich Márton

Középiskolás tanuló

Toldy Ferenc Gimnázium

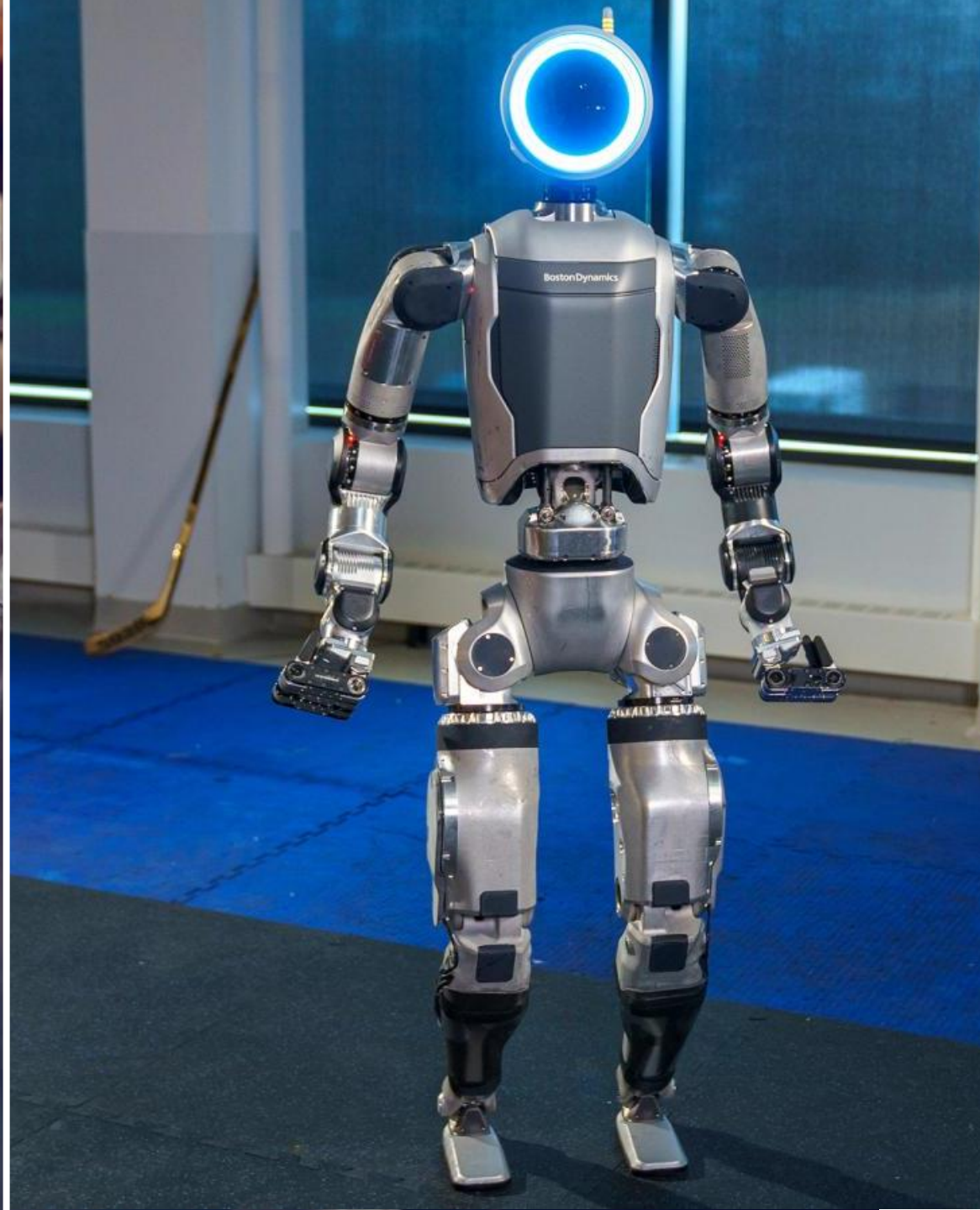

Friss MI kutatások

Ollie

a Next Glass company

MI a folyami halak észlelésében

Műanyag felismerő alkalmazás

Largest Track ID: None

Miért fontos a halak felismerése?

- Biodiverzitás megőrzése
- Ökológiai kutatások
- vízminőség indikátor
- Invazív fajok észlelése

- Fenntartható halászat
- Halállomány menedzsment
- Turizmus és rekreáció
- Vízgazdálkodás

Felismert halak

Balin

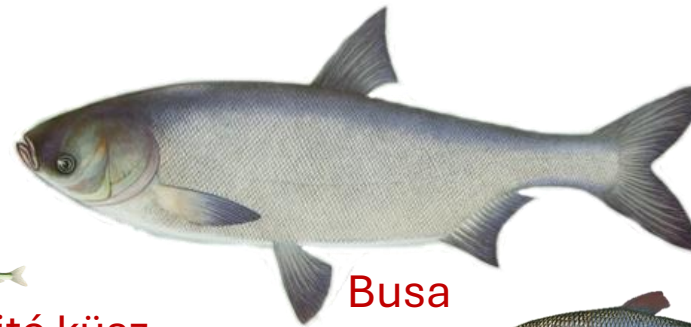
Garda

Szélhajtó kűsz

Bodorka

Busa

Jászkeszeg

Bagolykeszeg

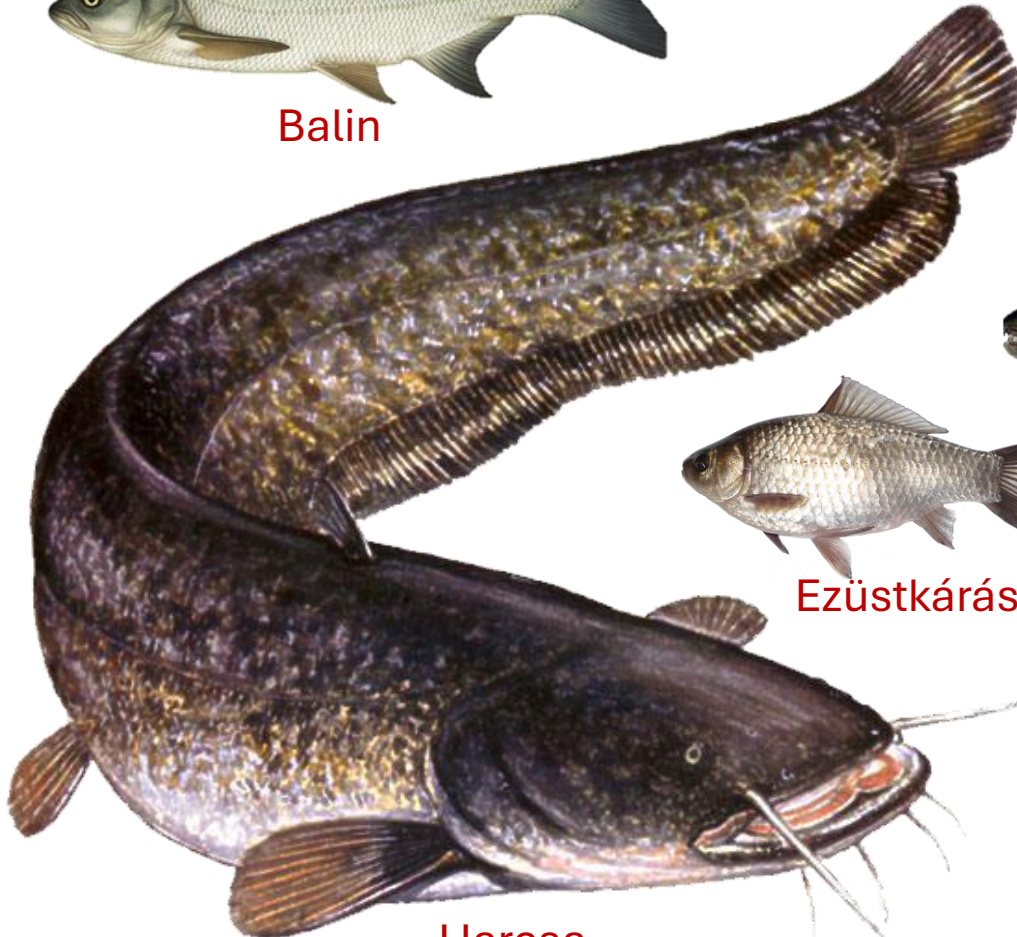
Karika keszeg

Szilvaorrú keszeg

Lapos keszeg

Harcsa

Süllő

Vörösszárnyú keszeg

Dévérkeszeg

Ezüstkárász

Domolykó

Törpeharcsa

Paduc

Csuka

bagolykeszeg: 0	deverkeszeg: 5	harcsa: 4	sullo: 0
balin: 0	domolyko: 0	jaszkeszeg: 0	szelhajto kusz: 0
bodorka: 0	ezustkarasz: 5	karikakeszeg: 1	szilvaorru keszeg: 0
busa: 38	felismerhetetlen: 22	laposkeszeg: 5	torpeharcsa: 3
csuka: 0	garda: 0	paduc: 0	vorosszarnyu keszeg: 0

Összefoglalás

Take home messages

- Képzéseinkkel nagy hangsúlyt fektetünk az utánpótlásra.
- Vizsgálatainkat hazai és nemzetközi együttműködésekben, tudományterületeket átívelő megközelítésben végezzük.
- Kutatási programjainkban korszerű módszerekkel, a megoldások széles skálájával foglalkozunk.
- Meg kell határozni a prioritásokat a folyógazdálkodásban.
- Nincs egy jó megoldás!

→ **Oktatás!**

→ **Interdiszciplináris!**

→ **Prioritások!**

→ **Közös gondolkodás!**

Kérdések

Köszönjük a figyelmet